

A fosszilis energiák hazai támogatása

A Levegő Munkacsoport tanulmánya

Írta: Pavics Lázár és Kiss Károly

A fosszilis energiák hazai támogatása

A Levegő Munkacsoport tanulmánya

Írta:

Pavics Lázár és Kiss Károly

Közreműködött:

Lukács András (szerkesztés)

Szabó Zoltán („Az energiatermelés során jelentkező környezetterhelés” fejezet)

© Levegő Munkacsoport, Budapest, 2011

Felelős kiadó: Lukács András

Levegő Munkacsoport

1465 Budapest, Pf. 1676

Telefon: (1) 411-0509, 411-0510

Fax: (1) 266-0150

www.levego.hu

Készült a Fővárosi Távhőszolgáltató Zrt. (FŐTÁV Zrt.) megbízásából

Tartalom

.....	4
<i>Rövid összegzés</i>	4
<i>Bevezetés</i>	6
<i>2. Az energia-szektor támogatási rendszere</i>	6
<i>3. Energia-árak és adók EU-szintű összevetésben</i>	7
<i>3.1. Az energiát terhelő adók Magyarországon alacsonyabbak, mint az EU-ban</i>	7
<i>3.2. Hogyan ösztönzi a reálfelértékelődés az energia-importot</i>	11
<i>3.3. A hazai energia-termelés költségei is alacsonyabbak</i>	14
<i>3.4. A villamos energia végső felhasználói ára túlzottan magas (a hazai vásárlóerőhöz képest)</i>	15
<i>4. Szénbányászat</i>	18
<i>5. Kőolaj és földgáz</i>	19
<i>5.1. Bányajáradék</i>	19
<i>5.2. A szénhidrogénipar egyéb jellegű támogatásai</i>	22
<i>5.3. A fogyasztóknak nyújtott gázár-támogatás</i>	22
<i>6. Villamos energia</i>	23
<i>6.1. A termelőknek és szolgáltatóknak nyújtott támogatás</i>	23
<i>6.2. A fogyasztóknak nyújtott támogatás</i>	29
<i>6.3. A keresztfinanszírozás problémája</i>	31
<i>6.4. A CO₂-kibocsátási jogok ingyenes kiosztása – relatív támogatás</i>	34
<i>7. Az energiatermelés során jelentkező környezetterhelés (a költségek externalizálása)</i>	36
<i>8. Hankook: példa az energián keresztüli támogatás negatív hatásáról</i>	41
<i>8. Energiaracionalizálás és foglalkoztatás</i>	42
<i>Összefoglalás</i>	45
<i>Irodalom és források</i>	50

Rövid összegzés

A környezet terhelése szempontjából a legkritikusabb ágazat a fosszilis energiák bányászata, termelése, forgalmazása és felhasználása. Ennek ellenére az energia-szektor – szerte a világon, s így hazánkban is – a legjobban támogatott területek közé tartozik. Ez mind gazdaságelméleti, mind környezetvédelmi szempontból abszurd helyzet: az államnak be kellene avatkoznia, hogy az externalizált (másokra áthárított) környezeti károkat internalizálja, azaz az okozókra terhelje. Az állami beavatkozás azonban jelenleg éppen ellenkezőleg történik, és így tovább növeli a bajt, mert a károk internalizálása helyett támogatja az energia-termelőket és -fogyasztókat. Így az állami beavatkozás nem a piaci kudarc felszámolását eredményezi, hanem azt még intézményi, szabályozási kudarccal is tetézi. Az okok között elsősorban a jelenlegi helyzet fenntartásában érdekelt, nagy érdekérvényesítő erővel bíró érdekcsoportok befolyását említhetjük, de rövidtávú lakossági és foglalkoztatási érdekek is szerepet játszanak.

Az ásványi energiák támogatásának rendszerét több oldalról mutattuk be. Vizsgáltuk az energiaadókat nemzetközi összevetésben, a forint reál-felértékelődésének hatását az energiaimport ösztönzésére, az üzemanyagok fogyasztási adójának elmaradt valorizációját, a hazai szénhidrogén-termelés el-nem-vont bányajáradék formájában történő támogatását, a mediterrán árbázis alkalmazásának hatását, az indokolatlanul a lakosságra terhelte készletezési és hálózatfejlesztési költségeket, a magas nagy- és kiskereskedelmi árakat, a villamosenergia-import monopolhelyzetéből származó magas árakat, az MVM vagyonszerzését, amiért esetében nem érvényesült a 8-10%-os eszközarányos nyereség stb. Az áramtermelésben *keresztfinanszírozás* valósul meg; az alacsony áron átvett paksi áram révén a külföldi cégek nyereségét növelik. Támogatásnak minősül az is, hogy az energiaszektor nem fizeti meg a másnak okozott károkat. A széndioxid-kvóták 95%-ának ingyenes kiosztását csak feltételeken tekinthetjük támogatásnak, mert ez az EU kvótakereskedelmi rendszerének megfelelően történik, s eddig nem volt ilyen költség. Végül a Hankook példáján keresztül mutattuk be, hogy milyen károkat okoz az a gazdaságpolitika, mely az energiaigényes tevékenységeket támogatja.

Számításainkat a 2008-cal kezdődő négy évre végeztük el. A szektor támogatásának mértéke a 650-850 milliárd forintos nagyságrendbe esik, és a GDP 2,4-3,2%-át teszi ki. Kiszámoltunk egy másik variáns is és bevontuk az elemzésbe a feketegazdaságot. Ennek fő formája a magán-gépkocsihasználat hivatalosként történő elszámolása, mely önmagában akkora támogatást jelent (be nem fizetett adó formájában), mint az összes többi tétel. Ennek megfelelően, a rejtett támogatások GDP-hez viszonyított aránya megkétszereződik: 5,3 és 5,6% közötti.

A vizsgált témában az elmúlt években változás történt, mely két eseményhez köthető. (1) A világpiaci olajárak a 2008 nyárvégi 150 dolláros csúcsponttól 2010-re felére csökkentek; tehát a világpiaci áron értékesített hazai kitermelésű szénhidrogének ára is hirtelen felugrott, majd leesett. (2) 2008 elejétől a hazai energiapiacra erőteljes liberalizálás kezdődött el, s ez megváltoztatta az addigi ár- és támogatási viszonyokat. Az alacsonyabb szénhidrogénárak és a versenyt fokozó liberalizálás következtében a 2008 utáni támogatások mértéke ezért lényegesen kisebb, mint a korábbi években.

A KÁT támogatások környezetvédelmi szempontból indokoltak, hiszen az így termelt hőt felhasználó távfűtés jóval kevésbé terheli a környezetet, mint az egyedi fűtés. Figyelembe kell venni a kapcsolt erőművek primer-energia importot csökkentő hatását is. Indokolt a támogatás akkor is, ha a KÁT-erőművek megújuló energiát használnak fel, de az energiaforrásként rönkfát felhasználó erőművek támogatását – még ha ez EU-konform is – természetvédelmi okok miatt elutasítjuk. A támogatást az is indokolná, hogy a kapcsoltan hőt termelő erőművek fajlagos beruházási költsége magasabb, s ez rontja versenyhelyzetüket. A beruházások támogatása azonban nem a KÁT-rendszeren belül, hanem egyedileg történt, és mivel e beruházási költségek már megtérültek, a kérdés csak új erőmű építése esetén lesz aktuális.

Közgazdaságilag vitatható kérdés, hogy a kapcsolt erőművek magasabb hatékonysága indokul szolgálhat-e arra, hogy a kevesebb környezetterhelést, import-megtakarítást és magasabb fajlagos beruházási költségeket a támogatási rendszer ne honorálja. Elvileg a közjóságot előállító, pozitív externáliát termelő gazdasági szereplőt támogatni kell. De e támogatásra azért kell, hogy sor kerüljön, mert a közjóságok és pozitív externáliák egyéni termelése a piacgazdaságban nem kifizetődő, s ezért kínálatuk szuboptimális. A kapcsolt hőtermelés azonban – ha az energiaárak kellően magasak – gazdaságos tevékenység, tehát a támogatás indokoltsága nem elvi, hanem gyakorlati kérdés.

A fogyasztóknak nyújtott *gázár-támogatás* fokozatos leépítésével egyetértünk. Nem a szegény rétegek energia-felhasználását kell támogatni, hanem szociális helyzetükön kell javítani; rájuk bízva, hogy fogyasztásuk mely komponensét fogják növelni. 2010-től kezdve a távfűtés a kedvezőbb áfakulcs alkalmazásával összesen *36,5 milliárd Ft támogatásban* részesül. A távfűtés sok síkon jelentkező előnyei miatt azonban nemzetgazdasági szempontból ezt nem tekintjük káros támogatásnak. Alátámasztja ezt az a nemzetközi (pl. német) gyakorlat is, mely ugyanezen indokok miatt támogatja a távfűtést. Az áfa-kedvezmény ezért mindaddig indokolt, amíg nem alakul ki a KÁT és általában az energiátámogatások új rendszere.

Az energiátámogatások nemzetközi vizsgálatakor gyakran felmerülő szempont a *foglalkoztatás és versenyképesség* védelme. Magyarország esetében ezek nem játszanak különösebb szerepet. A támogatás megvonása csak az alacsony hatékonyságú vértesi erőműnél okozna foglalkoztatási gondot. A támogatások pedig nem versenyképesség-növelő, alacsonyabb energiaárban jelentkeznek, hanem magasabb profitban, s így elsősorban a külföldi befektetők érdekeit szolgálják. Az energiacegek különadója ezzel is indokolható.

Elemzésünk számtalan példán keresztül bizonyítja, hogy a fosszilis energiák hazai termelése és elosztása óriási mértékű, közgazdaságilag indokolatlan, többnyire rejtett, környezetkárosító támogatásban részesül. A jelenségnek azonban van egy másik dimenziója is: különösen visszatetszők a külföldi befektetőknek nyújtott bőkezű támogatások egy olyan helyzetben, amikor a kormány szigorú megszorító költségvetési politikát folytat, s rászoruló társadalmi rétegektől, közszolgáltatásoktól, az oktatástól, egészségügytől, önkormányzatoktól von el hasonló nagyságú összegeket. Amikor egyes közgazdászok a külföldi érdekeltségek által működtetett pénzszivattyúról beszélnek, az itt leírt jelenségekre kell gondolnunk. A háttérben olyan „komprádor” kormányok álltak, amelyek abban a hitben éltek, hogy fő feladatuk a külföldi tőke kiszolgálása és kegyeinek keresése, s szem előtt tévesztették a nemzeti gazdaság helyzetét és érdekeit. Egy olyan magyar kormánynak, amely elhatározná e közgazdaságilag indokolatlan és a gazdaságot a rossz struktúra felé terelő támogatások csökkentését, így ráadásul még a külföldi érdekeltségekkel is meg kellene birkóznia.

Bevezetés

Vizsgálódásunk célja az, hogy számszerűen kimutassuk, milyen támogatásban részesülnek a hazai ásványi energiahordozók a termelés, az import és a felhasználás fázisában, és ennek alapján hozzájáruljunk annak eldöntéséhez, hogy államháztartási, környezetvédelmi, szociális és versenyképességi, nemzetgazdasági szempontból mennyire indokoltak ezek a támogatások, illetve mennyiben lehetséges és célszerű a megvonásuk vagy csökkentésük.

A támogatási politika és gyakorlat mérlegelésénél még további fontos tényezők is szerepet játszanak:

- Gazdaságelméletileg ezek a támogatások kiküszöbölendők, hiszen piactorzító hatásúak és nem közjószágok előállítására irányulnak. (A környezetvédelmi érdek tehát gazdaságelméletileg is alátámasztható.)
- E támogatások kedvezményezettjei – az energiaszektor tulajdonviszonyainak megfelelően – döntően a külföldi befektetők. Nem kell ahhoz a gazdasági nacionalizmus talaján állni, hogy belássuk: a sorozatos megszorítások, gazdasági válság és visszaesés idején e helyzet tarthatatlan, ezen változtatni kell.
- A támogatások gyakorlata csak egy európai uniós kitekintésben bírálható el korrekten.
- A támogatások leépítése – legalább is rövid távon – komoly versenyképességi gondokat okozhat egyes iparágakban.

Mindazonáltal tanulmányunk a támogatások feltérképezésére és számszerű kimutatására koncentrál, és a környezeti, gazdasági-versenyképességi és szociális vonatkozásokra csak utalunk.

2. Az energia-szektor támogatási rendszere

A hazai energia-szektor támogatásának rendszerét több szempontból is vizsgálhatjuk:

- hogyan aránylanak energia-áraink a nyugat-európai energiaárakhoz,
- milyen mértékben történik meg a bányajáradék, ill. az importjáradék elvonása,
- melyek azok a bevételek, amelyek valójában (közgazdasági alapon) nem a vállalati szektort, hanem az államháztartást illetnék meg,
- milyen mértékű az a környezeti kár, amelyet a fosszilis energiahordozók okoznak, és amelyet a gazdaságpolitika nem internalizál,
- egyebek...

E támogatások legfontosabb tételei és formái:

- a szénhidrogén-termelés input-árbázison és
- az alacsony bányajáradékon keresztül történő támogatása,
- a villamosenergia-termelés és elosztás támogatása ár- és költségoldali tényezők alapján,
- az energia-termelés során keletkező környezetterhelés externalizálása.

Emellett még számos egyéb tétele is van a támogatásnak, pl.

- a CO₂-kvóták 95%-ának ingyenes kiosztása,
- a lakossági gázár-támogatás,
- a villamosenergia-import járadékának el nem vonása,
- a külföldi beruházók ingyen kapták meg a piacot stb.

3. Energia-árak és adók EU-szintű összevetésben

A hazai makrogazdasági feltételek és körülmények miatt a támogatások eleve magasabbak Magyarországon az EU átlagánál: nálunk alacsonyabb a munkaerő költsége, alacsonyabbak az adók és alacsonyabb az energia előállítási költsége is. Ezzel szemben magasak, egyes esetekben magasabbak az energia-árak, mint az EU átlagában.

3.1. Az energiát terhelő adók Magyarországon alacsonyabbak, mint az EU-ban

Az EU adózási trendjét bemutató EUROSTAT kiadvány adatai szerint az egy tonna kőolaj-egyenértékre (toe) számított, végső fogyasztásra vetített adó 2006-ban az EU-27 országok átlagában 197 euró/toe volt, Magyarországon pedig csak 104 euró/toe, vagyis 47,2 %-kal alacsonyabb. (Lásd az 1. táblázatot! Nincs újabb adat, a csatlakozáskor megtörtént az adószerkezet nagyobb változása, azóta lényeges változás nem történt.) Ez az energiára kivetett minden fajta adót tartalmaz, beleértve az üzemanyagok jövedéki adóját is, az áfa kivételével.

1. táblázat: Az energiaadózás mértéke az EU-ban 1995-2006 (euró/olajtonna-egyenérték)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	EU 27*
BE	92	91	91	91	92	93	92	98	97	109	116	115	-41,6
BG					29	36	46	37	49	64	62	68	-65,5
CZ	39	42	42	46	52	56	65	75	73	82	97	103	-47,7
DK	203	217	222	251	290	314	326	336	336	337	333	329	67,0
DE	168	152	150	150	177	193	200	212	225	219	213	210	6,6
EE	6	13	18	31	31	32	44	46	51	63	77	87	-55,8
IE	112	121	139	140	145	141	124	147	152	171	170	168	-14,7
EL	158	161	157	139	132	117	118	111	111	115	116	115	-41,6
ES	128	134	129	139	144	138	135	142	141	141	140	146	-25,9
FR	169	167	169	170	176	173	160	177	172	177	175	178	-9,6
IT	238	262	272	261	264	249	240	237	244	236	237	246	24,9
CY	26	27	26	29	32	43	61	64	125	145	146	147	-25,4
LV	10	18	27	45	42	48	43	48	52	61	72	76	-61,4
LT	12	16	25	39	54	58	65	76	80	78	82	83	-57,9
LU	141	139	143	151	159	164	164	170	174	186	194	195	-1,0
HU	59	53	62	77	79	80	82	93	96	97	101	104	-47,2
MT	52	61	72	127	139	142	176	135	120	120	118	140	-28,9
NL	112	111	126	131	146	154	160	164	169	180	198	216	9,6
AT	123	117	137	130	137	143	148	152	152	165	160	158	-19,8
PL	21	26	28	38	48	59	67	77	72	75	96	101	-48,7
PT	165	163	152	159	151	112	133	158	168	155	168	172	-12,7
RO				36	56	58	38	37	44	55	60	67	-66,0
SI	126	126	139	177	155	118	136	144	141	146	145	147	-25,4
SK	30	29	32	32	33	42	37	44	59	70	77	83	-57,9
FI	97	96	107	105	110	109	113	114	112	113	116	112	-43,1
SE	138	169	168	173	178	182	182	194	205	209	211	218	10,7
UK	143	148	186	211	226	249	239	247	227	238	235	240	21,8
NO								165	161	143	162	172	-12,7
EU-27 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP					184	189	186	194	194	195	194	197	0,0
menyiség					167	172	170	178	178	180	181	184	
számtani					121	122	126	131	135	141	145	149	
EA-16 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	165	165	168	167	179	179	178	185	190	189	188	190	
menyiség	161	159	162	162	174	173	172	180	185	184	184	187	
számtani	121	122	128	133	137	133	137	142	148	153	156	159	
EU-25 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	159	160	168	172	185	190	187	195	195	196	195	198	
menyiség	144	145	152	158	171	175	174	182	182	184	185	188	
számtani	103	106	113	122	128	128	132	138	142	148	152	156	

(Forrás: EUROSTAT, Taxation trends in the European Union, DG TAXUD 92/2009-22)

Megjegyzés: * Az EU-27 2006 évi átlaghoz (197), %-ban viszonyított eltérés

Az energiaadók alakulását az infláció országonként eltérő üteme jelentős mértékben befolyásolja, illetve az adók valorizációját késlelteti. Az EUROSTAT vizsgálata szerint minden ország késleltetve valorizálta az energiaadó mértékét. Kilenc EU országban a 2000. évi bázis-szinthez viszonyítva, az EU-27 átlagához viszonyított lemaradás 50%-ot tett ki, vagy azt meghaladta. Magyarország lemaradása 2006-ban 50,6% volt. (Lásd a 2. táblázatot!) *Tehát a csatlakozás óta az energiaadókban közeledés nem történt, sőt kisebb lemaradásba kerültünk.*

2. táblázat: Az energiaadók valorizálása az EU-ban 1995-2006 (euró/olajtonna-egyenérték, alapév: 2000)

ezek absz. számok, a valorizáció elmaradását az inflációhoz viszonyítva lehetne megállapítani

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	EU 27*
BE	102	100	97	97	98	93	91	95	95	104	107	103	-41,5
BG					32	36	44	35	47	58	53	53	-69,9
CZ	50	50	47	49	54	56	64	75	73	79	95	101	-42,6
DK	222	233	234	264	301	314	319	326	324	319	305	295	67,6
DE	172	155	151	152	180	193	198	208	221	214	206	201	14,2
EE	10	17	20	33	32	32	42	42	46	56	65	69	-60,8
IE	134	143	159	156	153	141	117	134	138	154	151	147	-16,5
EL	206	197	181	152	142	117	114	105	102	103	100	96	-45,5
ES	147	150	141	149	151	138	131	134	130	125	119	119	-32,4
FR	176	172	172	173	180	173	158	173	166	169	163	162	-8,0
IT	271	287	292	275	274	249	234	226	226	214	208	210	19,3
CY	30	30	29	31	33	43	60	62	117	132	128	125	-29,0
LV	14	21	29	47	44	48	43	46	47	51	55	53	-69,9
LT	15	18	25	39	55	58	65	77	83	80	78	75	-57,4
LU	168	158	160	169	171	164	167	172	178	181	178	168	-4,5
HU	111	83	83	91	88	80	78	86	86	85	87	87	-50,6
MT	61	69	82	141	153	142	179	135	119	117	112	126	-28,4
NL	123	120	133	138	153	154	155	158	161	169	181	194	10,2
AT	129	121	141	134	139	143	146	149	148	158	150	144	-18,2
PL	35	38	35	43	52	59	65	73	67	67	84	88	-50,0
PT	191	185	167	170	158	112	130	150	157	142	149	148	-15,9
RO				77	80	58	28	22	22	24	25	26	-85,2
SI	181	163	167	203	169	118	126	127	119	119	115	114	-35,2
SK	40	37	38	37	37	42	35	41	53	60	66	69	-60,8
FI	103	102	112	108	114	109	111	112	111	111	112	105	-40,3
SE	145	147	174	178	182	182	177	187	195	199	197	199	13,1
UK	152	154	192	218	229	249	235	239	214	221	212	211	19,9
NO								167	158	134	143	142	-19,3
EU-27 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP					189	189	182	188	185	183	177	176	0,0
mennyiségi					173	172	167	172	170	168	165	164	
számtani					128	122	123	125	128	130	130	129	
EA-16 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	178	175	176	174	184	179	174	180	181	178	173	171	
mennyiségi	175	170	170	168	179	173	169	174	177	173	169	168	
számtani	140	137	139	143	144	133	135	136	140	142	140	139	
EU-25 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	171	170	175	179	190	190	183	189	186	184	179	177	
mennyiségi	157	155	160	165	176	175	170	176	174	172	169	168	
számtani	120	119	122	130	134	128	130	133	135	137	137	136	

(Forrás: EUROSTAT, Taxation trends in the European Union, DG TAXUD 92/2009-22)

Megjegyzés: * Az EU-27 2006 évi átlaghoz (176), %-ban viszonyított eltérés

A forintfelértékelés hatása tehát az energiahordozók fogyasztói ár és Ft/euró árfolyam hányadosát mutatja, amelynek az a lényege, hogy az árfolyam gyakorlatilag alig nőtt, miközben a fogyasztói árak majdnem megduplázódtak, és ez viszonylag olcsóbbá teszi az energiát.

Az EUROSTAT tanulmánya szerint¹ 2007-ben az energiaadók GDP százalékában kifejezett szintje az EU-27 országokban 1,8%-ot tett ki, melyből az üzemanyagok adója 1,4% volt. Magyarországon 2007-ben az összes energiaadó 2,1%-ot tett ki, melyből az üzemanyagok adója 1,9% volt.² (Ez nem azt mutatja, hogy Magyarországon magasak az energiaadók, hanem viszonylag alacsony a GDP.)

Az adóvalorizációnak a *fogyasztási adók* terén való hazai lemaradásában az üzemanyagok jövedéki adójának eddigi alakulása szolgál mintapéldául. Magyarországon a viszonylag magas belső infláció ellenére az üzemanyagok jövedéki adója 2002. július 1-től 2009. június 30-ig a benzinre 103,50 Ft/liter, a gázolajra pedig 85 Ft/liter értéken maradt. A 3. táblázatban látható, hogy az üzemanyagok fogyasztását 2008-ban már 224 milliárd forinttal támogatták az adók valorizációjának elmaradása miatt ahhoz képest, mintha a jövedéki adó reálértéken a 2002. évi szinten maradt volna. A 2009. július 1-től bevezetett jövedékiadó-emelések ellenére 2009-ben 240 milliárd forintra nőtt az említett módon kiszámított támogatás mértéke. 2010. január 1-jén ismételten megemelték a jövedéki adót, azonban annak mértéke (reálértéken számolva) továbbra is jóval a 2002. évi szint alatt maradt. (Lásd a 3. táblázatot!)

3. táblázat: A jövedékiadó elmaradt valorizációjából és az áfa csökkentéséből származó költségvetési bevételekiesés (többlettámogatás a motorizáció számára)

	Jövedékiadó	2002 átlag	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Benzin	Ft/l	98,25	103,5	103,5	103,5	103,5	103,5	103,5	106,25	120
	%								1,03	1,16
Gázolaj	Ft/l	82,6	85	85	85	85	85	85	87,75	97,5
Gázolaj ²	Ft/l								1,03	1,15
Fogyasztói ár	éves		1,047	1,068	1,036	1,039	1,08	1,061	1,06	1,04
	Halmazott, 2002=100		1,047	1,118	1,158	1,204	1,3	1,379	1,462	1,52
Fogyasztói ártól való, elmaradás* 2002=100										
Benzin			1,047	1,118	1,158	1,204	1,3	1,379	1,424	1,311
Gázolaj			1,047	1,118	1,158	1,204	1,3	1,379	1,416	1,326
1.) Jövedéki adónak a valorizációtól való elmaradása=támogatás										
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Benzin	Md Ft		9	21,8	31,8	44,5	66,8	84,5	88,6	33
Gázolaj	Md Ft		9,6	25,1	38,2	52,7	80,5	101,8	107,7	48,5
Összesen	Md Ft		18,6	46,8	70	97,2	147,3	186,3	196,3	81,6
Fenti ÁFA-val együtt			23,2	58,6	87,5	116,6	176,8	223,6	240,5	102
2.) Az áfa változásának hatása**										
Benzin	Md Ft				6,3	29,2	29,7	31,3	14	0
Gázolaj	Md Ft				8,9	41	41,5	48,4	20,7	0
Összesen	Md Ft				15,2	70,2	71,2	79,8	34,6	0
Végösszesen, támogatás 1.) és 2.) összesen, folyó áron										
Összesen	Md Ft		23,2	58,6	102,7	186,8	248	303,3	275,1	102
Támogatás összege 2008 évi áron:			30,6	72,2	122,3	214,1	263,1	303,3	263,2	93,8
Támogatás összege 2003-2010 időszakban összesen (2008 évi áron):										1362,7

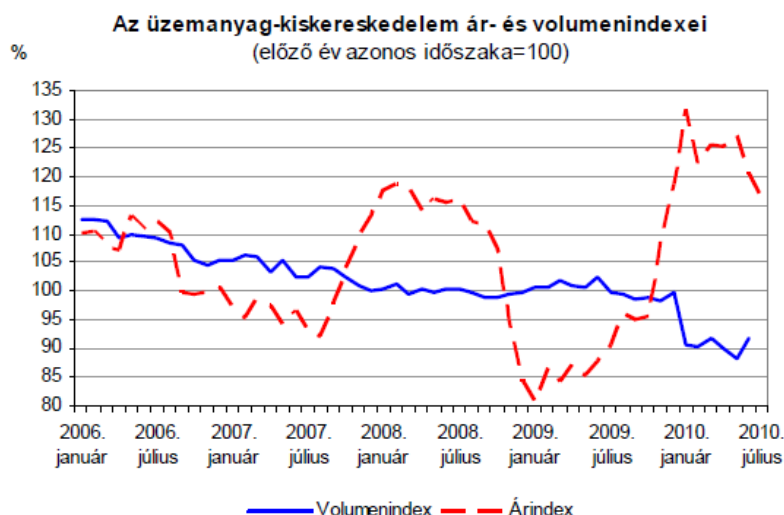
* A 100% feletti rész az elmaradt adóvalorizáció mértékét mutatja!

** A 25%-os áfa 20 százalékosra csökkentésének hatása (2005. október 1-jétől vezették be a 20%-os áfát az üzemanyagokra), majd 2009. július 1-jétől ismét 25%-ra nőtt!
(Forrás: PM és KSH)

¹ EUROSTAT, Statistics in focus, 72/2009

² Taxation trends in the European Union”, DG TAXUD 92/2009-22 June 2009.

Az EUROSTAT-nak a kiskereskedelmi forgalom volumenére vonatkozó adatai szerint az Európai Unió huszonegy tagországában 9 százalékkal csökkent az üzemanyag-fogyasztás volumene 2009. év első hét hónapjában az előző évihez képest. Ugyanakkor Magyarországon a válság, a jövedelmek és a munkahelyek számának csökkenése ellenére a benzin- és gázolaj-fogyasztás volumene 2009. január és július közötti időszakban 0,7 százalékkal nőtt az előző év hasonló időszakához viszonyítva. 2009. július 1-től az üzemanyagok áfa kulcsának 20%-ról 25%-ra történt emelése és a jövedéki adó részbeni valorizációja, valamint 2010. január 1-től a jövedéki adó további részbeni valorizációja következtében az üzemanyagok fogyasztásának növekedése leállt, majd és csökkenés következett be (1. ábra).

1. ábra: Az üzemanyag-kiskereskedelem ár- és volumenindexei

Forrás: A KSH Jelenti, Gazdaság és Társadalom, 2010/6

EU energiaadóztatás. Az EU növelné az energiát terhelő adókat, azonban egyes országok (elsősorban Németország) exportjának növelése (ami német munkahelyeket teremt) céljából érdekelt az energia, ezen belül orosz eredetű energiahordozók növelésében. A német atomerőművek leállítása is hasonló célt szolgál.

3.2 Hogyan ösztönzi a reálfelértékelődés az energia-importot

Nem számoltunk a fentiekben az ún. „reálfelértékelődéssel”, melynek nagysága 300-400 milliárd Ft-ot tesz ki csak az üzemanyagra vonatkozóan összességében 2000 és 2009 között. (Ez azt jelenti, hogy a forint/euró árfolyam alakulása és az infláció elszakadt egymástól. 2000 és 2009 között az euróövezetben az infláció 20,6% volt, Magyarországon 64,3%. Ugyanezen időszak alatt viszont a forint/euró árfolyam mindössze 7,9%-kal emelkedett. Ld. a 4. táblázatot!) A valorizáció elmaradása valójában ezen a fogalmon és összegen belül értendő. (A forint felértékelődése miatt az importált energia és gépkocsi olcsóbbá vált – még a belső inflációt figyelembe véve is.) Ezt a támogatást nyilvánvalóan nem lehet az üzemanyagadók egyoldalú emelésével megoldani, hiszen egy ilyen intézkedés jelentős mértékű üzemanyag-turizmust és üzemanyag-csempészetet eredményezne. Ugyanakkor vannak egyéb lehetőségek, amelyeket a Levegő Munkacsoport egy másik tanulmányában ismertettünk.³

³ Zöld Gazdaságélénkítés – Környezetbarát közlekedés,
http://www.levego.hu/sites/default/files/kiadvanyok/kornyezetbarat-kozlekedes_2010.pdf

4. táblázat: Éves infláció az Európai Unióban és az euró árfolyama

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009/ 2000
EU-27	1,9	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0	121,49
Eurozóna (15 ország)	2,2	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	120,66
Magyarország	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0	164,32
Ft/euró árfolyam	260,0	256,7	243,0	254,0	251,7	248,0	264,3	251,3	251,3	280,6	107,9

(Forrás: Eurostat, KSH)

Az *energiatermelő szektor* adózását és adójellegű teljes befizetéseit összességében vizsgálva, 2010-re óriási változás történt. Az 5. táblázatban részletezett befizetések összege 2007-ben 131 milliárd Ft volt, 2008-ban közel 140 milliárd Ft, majd 2009-re 145 milliárd Ft-ra lett előirányozva, ami nem teljesült. 2010-re ugyan alacsony, 90 milliárd Ft-os összeget irányzott elő a költségvetési törvényjavaslat, de az Európai Bizottság közbenjárására a bányajáradékot 54 milliárd forinttal meg kellett emelni, s így a végösszeg kb. 170 milliárd Ft lett.

2008-ban az import olajár 95,1 USD/hordó volt, 2009-ben 61,4, 2010-ben 78,1 volt. A válság és az infláció hatását is figyelembe véve a 150 milliárd forintos befizetés indokolt.

Mindezen okok miatt javasoljuk az energiaszektor adózását felülvizsgálni.

5. táblázat: Az energiaadók mértéke Magyarországon

Megnevezés	Érték milliárd Ft, folyó áron			
	2007. tény	2008. tény	2009. előirányzat	2010. előirányzat
1.) Ökoadók	19,9	25,2	24,5	25,9
Ebből:				
Energiaadó	11,9	14,8	15,0	16,4
Környezetterhelési díj	8,0	10,3	9,5	9,5
2.) Energiaellátók jövedelemadója	0,0	0,0	30,0	20,0
3.) MOL befizetés összesen	111,4	114,5	90,9	44,4
Ebből:				
Gázkompenzáció	82,0	78,4	60,0	0,0
MOL bányajáradék	29,4	36,1	30,9	98,4 az EB határozatára
MOL befizetés				25,0
Összesen (1+2+3)	131,3	139,7	145,4	170
Érték milliárd Ft, 2008. évi áron				
1.) Ökoadók	21,1	25,2	23,4	23,8
Ebből:				
Energiaadó	12,6	14,8	14,4	15,1
Környezetterhelési díj	8,5	10,3	9,1	8,7
2.) Energiaellátók jövedelemadója		0,0	28,7	18,4
3.) MOL befizetés összesen	118,2	114,5	86,9	40,8
Ebből:				
Gázkompenzáció*	87,0	78,4	57,4	0,0
MOL bányajáradék	31,2	36,1	29,5	17,8
MOL befizetés	0,0	0,0		23,0
Összesen 2008. évi áron	139,3	139,7	139,1	83,0

(Forrás: PM, költségvetési zárszámadások és 2010. évi előirányzat)

*A logikus az lenne, hogy az alacsony gázárak miatt a MOL-t a költségvetés kompenzálja, de e kompenzáció fedezetét a MOL adta a költségvetésnek!

Ezt a folyamatot csak úgy lehet semlegesíteni, ha a hazai energia-megtakarítás hatékonysági mutatóját a jelenleginek kétszeresével számoljuk, és ennek megfelelően ösztönözzük. Ennek érdekében a támogatás leépítéséből származó összeget az energiamegtakarítás ösztönzésére kell fordítani. Ennek évi nagyságrendje 100-200 milliárd forint.

Az energiamegtakarítási pályázatok elbírálásánál alapvető szempont legyen, hogy az energiaiimport-megtakarítási beruházások összege a hazai munkaerőre fordítódjon, ami úgy érhető el, hogy az elnyert összeg meghatározott részét hazai munkaerő igénybevételéhez kell kötni. Ezzel a hazai gazdaság versenyképességet javítjuk, mert a magyar munkaerő olcsóbb, mint a német.

Megjegyzendő, hogy távfűtésnél (is) jelentősen ösztönözné az energiamegtakarítást, ha azt mindenütt mérhetővé tesszük, vagyis minden lakás lakója **közvetlenül** érdekelt lenne a megtakarításban. Ennek érdekében szükséges a fogyasztásarányos költségelszámolást biztosító költségosztók felszerelése és alkalmazása egyéb beavatkozások – termosztatikus radiátorszelepek felszerelése, stranszabályozás stb. – egyidejű megvalósításával. Ez a fogyasztóknak lehetőséget biztosít, és egyben ösztönzi is őket a megtakarításra, a fogyasztói szokások „pozitív” befolyásolását eredményezi. E körben jó példaként említendő, hogy a FŐTÁV saját kezdeményezésében létrehozta az ÖKO-Plusz programot, aminek révén aktívan bekapcsolódott a távhős épületek energia-megtakarítási célú fűtőkorszerűsítésére meghirdetett központi ÖKO-program megvalósításába. A FŐTÁV az ÖKO-Plusz program keretében a társasházaknak számos vonatkozásban nyújtott és nyújt jelenleg is segítséget, illetve támogatást (ingyenes felmérés, pályázatírás, kivitelezés, illetve az ÖKO-Pluszba bekapcsolódó fogyasztók alapidójának mérséklése).

3.3. A hazai energia-termelés költségei is alacsonyabbak

A hazai energiatípusok, ezen belül a vezetékesek tényleges termelési költségei alacsonyabbak, mint az EU-15 országokban, amelyekből a „privatizált” hazai szektor tulajdonosai származnak. Ennek egyik tényezője az alacsonyabb bérköltség. (Ha nemzetközi árakkal számolunk, ami az összehasonlítás alapja, akkor a költségek, köztük a bérek különbségeit is figyelembe kell venni. Ha pedig a költségek nálunk alacsonyabbak, az árak viszont azonosak, akkor a költségek különbsége a külföldi beruházó, illetve tulajdonos támogatásának tekintendő (lásd a 11. táblázatot).⁴

Emellett az energia-továbbítás vonalas vezetékeken történik, melyeknek fajlagosan magas területigényessége miatt fontos a föld ára, mely hazánkban mintegy tizede az EU-15 országok átlagának.

A válság előtt a villamos energia hazai termelési ára alacsony szintű és viszonylag állandó, ehhez képest a világpiaci ár magas és növekvő volt. Mivel árbázisul az utóbbi szolgált, és az állami elvonás nem növekedett, a növekvő különbség egyben növekvő támogatást jelentett. Ez a támogatás az áram átvételi árban jelent meg és összességében mintegy 200 milliárd forintot tett ki évente. A válság óta az importár ugyanakkora, mint a hazai, tehát ez a fajta közvetett támogatás megszűnt. (2009-ben a Paks nélküli átlagár 24,97 Ft volt, az importár 24,92. Ráadásul alig van nettó import, a behozott árammal nagyjából azonos mennyiséget a horvátoknak adjuk tovább.)

A külföldi tulajdonú gáztermelői tehát indokolatlanul magas áron értékesíthettek villamos energiát. Eközben ezt például Paks nem tehetette meg. Ez a helyzet jogilag is vitatható. (Például legutóbb az USA bírósága is indokoltan ismerte el az állami beavatkozást a villamos energia árának megállapításában.) Paks állami tulajdon révén, az állam kötelezheti az osztaléknak a költségvetésbe történő befizetésére, ami valójában meg is történt legutóbb.

⁴ Az EUROSTAT 72/2009 Statistics in focus c. kiadványa szerint 2006-ban az energiaszektor egy főre jutó személyi ráfordítása EU-27 átlagában 46,7 ezer euró volt, Magyarországon 20,4 ezer euró, a piacvezető Németországban pedig 74 ezer euró. Tehát a hazai bérköltség szintje közel 1/4-e a németnek. A felső szélső értéket Belgium képviselte 105,6 ezer euró/fővel, a legalacsonyabb értéket pedig Bulgária, 6,8 ezer euró/fő értékkel, ez utóbbi 2005. évi tényadat volt.

A fogyasztói átlagárát nem javasoljuk csökkenteni, mivel az energiapazarláshoz vezet. A megoldás az, hogy az államnak magasabb energiaadót kell kivetnie a villamos áramra, a a végső fogyasztói ár változatlanul hagyása mellett.

A piaczavarásról: Ezt a szektort számtalan zavaró tényező és beavatkozás szeli át, melyek mögött az a törekvés áll, hogy a külföldi tulajdonosoknak mindenáron biztosítani kell a profitot, még a szektor hazai szereplőinek terhére is. Egyébként mivel magyarázható, hogy hosszú éveken át 20% fölötti hasznot realizáltak, elismerten Európában a legmagasabbat (vagy legalább is az egyik legmagasabbat), s ezt az MVM és a fogyasztók kárára tették? Itt nem lehet piacról beszélni. Minden olyan állami beavatkozás, amely ezen a tarthatatlan helyzeten változtatni kíván, indokolt.

2009-ben a paksi átvételi ár 10,67 volt, a Paks nélküli 24,97. Tehát Paks még messze van attól, hogy elvesse a versenyképességét.

3.4. A villamos energia végső felhasználói ára túlzottan magas (a hazai vásárlóerőhöz képest)

Az energia, elsősorban a villamos energia végértékesítési ára – sorozatos hatásági közreműködésnek tulajdoníthatóan – túlzottan magas lett. Az EUROSTAT adatai szerint (lásd a 6. táblázatot!) a *háztartási célú* villamos energia ára Magyarországon (0,1277 euró/kWh) 2008-ban 7,7%-kal volt magasabb, mint az EU-27-ek átlagában (0,1186 euró/kWh). A 2009. évi hazai árat (ELMŰ 2009. augusztus 1-i árszint) a német árhoz viszonyítjuk, melyhez képest a hazai ár 14,6%-kal magasabb. Ez a lakosságnak kb. évi 60 milliárd Ft többlet-kiadást jelent. (A nemzetközi összehasonlítást torzítja a forint felértékelődése az euróhoz viszonyítva.)

6. táblázat: Háztartási villamosenergia ára (euró/kWh)

Ország	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	:	:	:	:	:	0,101	0,107	0,117	0,119	:
EU-25	:	:	:	:	0,100	0,102	0,108	0,118	:	:
EU-15	0,103	0,103	0,103	0,104	0,103	0,104	0,109	0,121	:	:
Euróövezet (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16)	:	:	:	:	0,108	0,110	0,114	0,120	0,118	:
Belgium	0,117	0,118	0,114	0,112	0,115	0,112	0,112	0,123	0,150	:
Bulgária	:	:	:	:	0,049	0,054	0,055	0,055	0,059	0,069
Csehország	0,048	0,054	0,064	0,065	0,066	0,073	0,083	0,090	0,106	0,110
Dánia	0,072	0,078	0,087	0,095	0,092	0,093	0,100	0,117	0,120	0,124
Németország	0,119	0,122	0,126	0,127	0,126	0,133	0,137	0,143	0,130	0,140
Észtország	:	:	0,046	0,055	0,055	0,058	0,062	0,064	0,064	0,071
Görögország	0,056	0,056	0,058	0,061	0,062	0,064	0,064	0,066	0,096	:
Spanyolország	0,090	0,086	0,086	0,087	0,089	0,090	0,094	0,100	0,112	0,129
Franciaország	0,093	0,091	0,092	0,089	0,091	0,091	0,091	0,092	0,091	:
Olaszország	0,150	0,157	0,139	0,145	0,143	0,144	0,155	0,166	:	:
Luxemburg	0,106	0,112	0,115	0,119	0,122	0,129	0,139	0,151	0,142	:
Magyarország	0,062	0,063	0,072	0,073	0,079	0,085	0,090	0,102	0,128	0,161
Hollandia	0,094	0,098	0,092	0,097	0,103	0,110	0,121	0,140	0,127	0,140
Ausztria	0,095	0,095	0,093	0,093	0,098	0,096	0,089	0,105	0,127	:
Lengyelország	:	0,071	0,082	0,078	0,070	0,082	0,092	0,095	0,097	0,088
Portugália	0,119	0,120	0,122	0,126	0,128	0,131	0,134	0,142	0,141	0,143
Románia	:	:	:	:	:	0,066	0,079	0,086	0,089	0,081
Szlovénia	0,083	0,084	0,086	0,083	0,084	0,086	0,087	0,089	0,091	0,107
Szlovákia	:	:	:	:	0,102	0,112	0,122	0,129	0,115	0,129
Finnország	0,065	0,064	0,070	0,074	0,081	0,079	0,081	0,088	0,092	0,097
Svédország	0,064	0,063	0,070	0,084	0,090	0,085	0,088	0,109	0,109	0,104
Egyesült Királyság	0,106	0,100	0,103	0,096	0,084	0,084	0,097	0,125	0,139	:

A devizaalapú összehasonlításon felül fontos mutató a vásárlóerő-paritású árak aránya. Az EUROSTAT és a KSH az Európai Összehasonlítási Program (ECP) keretében kiszámította a fogyasztói árak színvonalának vásárlóerő-paritású mérőszámait, vagyis a harmonizált fogyasztói árakat, azok összehasonlítható szintjét, és indexét. E mérőszám szerint a hazai háztartási célú villamos energia ára az előzőnél jóval magasabb, pl. a francia szint több mint kétszerese.⁵

Az *ipari célú* villamosenergia-áraknál is hasonló a helyzet: 2008-ban a hazai ár az EU-27 országok átlagát 27,2%-kal haladta meg, mely kb. 130 milliárd Ft többlet-kiadást jelentett a felhasználóknak (7. táblázat).

⁵ „2008 második félévben (az éves szinten 2500 és 5000 kilowattóra közötti fogyasztású, háztartásokra jellemzőnek tekintett Dc fogyasztási sávba tartozó) fogyasztók számára 100 kWh villamos energia az unió átlagában 16,73 euróba került, 9,6 %-kal többbe, mint egy évvel korábban. (Az unió átlagára vonatkozó definíció szerint 1 euró=1 PPS.) Magyarországon az áram díja 23,1 vásárlóerő-egység (PPS) volt; az áramdíj minden tagországban alacsonyabb volt a magyarországinál, a skála másik végén a franciaországi 10,99 PPS található.” (Forrás: KSH Jelenti 2009/7, Időszaki információk)

7. táblázat: Az ipari felhasználású villamosenergia ára az EU-ban

Ország	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	:	:	:	:	:	0,067	0,075	0,082	0,088	:
EU-25	:	:	:	:	0,062	0,067	0,076	0,083	:	:
EU-15	0,063	0,064	0,062	0,065	0,063	0,068	0,077	0,084	:	:
Euróövezet (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16)	:	:	:	:	0,067	0,071	0,077	0,084	0,088	:
Belgium	0,073	0,075	0,076	0,076	0,076	0,070	0,083	0,088	0,099	:
Bulgária	:	:	:	:	0,041	0,043	0,046	0,047	0,056	0,064
Csehország	0,047	0,047	0,052	0,050	0,049	0,060	0,073	0,078	0,110	0,106
Dánia	0,050	0,056	0,064	0,070	0,063	0,065	0,072	0,064	0,079	0,074
Németország	0,068	0,067	0,069	0,070	0,074	0,078	0,087	0,095	0,093	0,098
Észtország	:	:	0,047	0,046	0,046	0,047	0,051	0,053	0,051	0,059
Görögország	0,057	0,057	0,059	0,061	0,063	0,065	0,067	0,070	0,086	:
Spanyolország	0,064	0,055	0,052	0,053	0,054	0,069	0,072	0,081	0,092	0,110
Franciaország	0,057	0,056	0,056	0,053	0,053	0,053	0,053	0,054	0,059	:
Olaszország	0,069	0,092	0,078	0,083	0,079	0,084	0,093	0,103	:	:
Luxemburg	0,071	0,063	0,065	0,068	0,069	0,075	0,085	0,096	0,100	:
Magyarország	0,051	0,052	0,060	0,060	0,065	0,070	0,075	0,081	0,112	:
Hollandia	0,067	0,064	:	:	:	0,081	0,086	0,092	0,086	0,095
Ausztria	:	:	:	:	0,055	0,062	0,065	0,079	0,090	:
Lengyelország	:	0,049	0,059	0,057	0,045	0,051	0,054	0,054	0,081	0,086
Portugália	0,064	0,065	0,067	0,067	0,068	0,071	0,082	0,086	0,090	0,089
Románia	:	:	:	0,041	0,047	0,077	0,077	0,084	0,089	0,081
Szlovénia	0,060	0,060	0,060	0,058	0,061	0,061	0,065	0,075	0,090	0,106
Szlovákia	:	:	:	:	0,068	0,070	0,077	0,093	0,115	0,142
Finnország	0,038	0,037	0,040	0,057	0,054	0,053	0,052	0,054	0,061	0,066
Svédország	0,038	0,031	0,031	0,067	0,052	0,046	0,059	0,063	0,069	0,066
Egyesült Királyság	0,066	0,066	0,061	0,054	0,048	0,057	0,080	0,095	0,094	0,108

Megdöbrentő a mintegy *négyszeres eltérés* a 2009. augusztus 1-i hazai háztartási célú ár (0,1605 euró/kWh) és a Pakstól átvett, illetve kifizetett mintegy 0,040 euró/kWh között. Ez azt mutatja, hogy a forgalmi szféra tulajdonváltása, amit privatizálásnak neveznek, óriási mértékű, aránytalan költségnövekedéssel járt, ami mögött nagyarányú profitrealizálás, illetve -kiáramlás áll. Az EU adatai ezt bizonyítják.

Ezt a közvetett támogatást számszerűsíteni nem tudjuk, mert az áramszolgáltató- és termelő cégek nem közlik a mérlegadataikat. (Sőt, még a tőzsdéről is kivonultak, hogy ne kelljen az adatokat nyilvánosságra hozni.)

Az a véleményünk, hogy ez az eltérés a fix és változó költségek különbsége ellenére sem indokolt. Megnéztük az EU egyes országaiban az energia-termelés és energia-forgalom (kereskedelem) hányadosát. A „normális” országokban a forgalom csak igen kis mértékben haladja meg a termelést. Magyarországon ez a hányados MAJDNEM HÁROMSZOROS! A legmagasabb az EU-ban! Mit bizonyít ez? A piac működését? Nem, hanem a piaccal való visszaélést, a felesleges kereskedelmi lépcsőfokok beiktatódását, s a felszórólt áraknak és kereskedelmi árreseknek köszönhetően a nagy jövedelem-kiáramlást az országból.

Az állami tulajdonú Paksi Atomerőműben viszonylag alacsony költséggel termelt villamos energia haszna az államot illető járadéknak tekintendő, és elfogadhatatlan, hogy főleg külföldi

tulajdonú cégek javára áramlik át keresztfinanszírozás formájában, azok profitját növelve. (Ezt a fenti adatok egyértelművé teszik.) A japán atomkatasztrófa hatására ezt a járadékot az állam köteles a működés biztonságának növelésére fordítani.

4. Szénbányászat

A szénbányászat igen sokoldalú támogatásban részesült és részesül. A bányák tömeges bezárása során a volt szénbányászok legnagyobb része *korkedvezményes nyugdíjba* mehetett, ami ágazati szempontból a szénbányászat támogatásaként kezelendő. Ez az 1990-es évek elején az akkori áron több milliárd forinttal terhelte a nyugdíjalapot. Miután ez a központi költségvetés kötelezettsége, azt megtérítette a Nyugdíjbiztosítási Alap számára, így ezzel az összeggel is csökkent az alap egyre növekvő hiánya. A 2006. évi törvényjavaslat összesen *6235 millió forint* összegű kiadást irányozott elő a bányászok korengedményes nyugdíja, szénjárandóság kiegészítése és kereset-kiegészítése címen. 2005-ben ezen a címen még csak 5751 millió forintot folyósítottak. A 2007. évi költségvetési törvényben a bányászok korengedményes nyugdíja, szénjárandóság kiegészítése és kereset-kiegészítése a XXVI. Fejezetbe (21.2.4. jogcím) került át, *6550 millió forint* kiadási összeggel. Tehát évről évre növekvő és determinált összeggel. Ezt a támogatást szociális célúnak kezelték és kezelik, mert az állami szénbányák gyakorlatilag felszámolásra kerültek. A továbbiakban e tételekkel, mint termelési célú támogatással nem foglalkozunk.

A szénbányászat terén a költségvetés az utóbbi években évi 1 és 2 milliárd forint körüli összegű támogatást nyújtott és nyújt *felhagyott állami bányák bezárására* a vállalkozások folyó támogatása előirányzat megnevezése alatt. 2007-től a restriktió miatt átmenetileg *1 milliárd forintot* irányoztak elő e célra, ennek összege azonban 2008-tól nem nőtt. Ezt a költségvetés minden évben a GKM, illetve KHEM fejezetében rögzítettek szerint folyósította.

A bányajáradékot *mélyművelés* szénbányászat esetében 2004-től elengedték. Ez 2004-től kezdve *0,4 milliárd* forint költségvetési bevételkiesést, illetve támogatást jelentett. A *külszíni* bányaművelés csak 2%-os mértékű járadékot fizet, ez 1993 óta változatlan maradt. Emellett az energiahordozók világpiaci ára azóta többszörösére növekedett. A német tulajdonban lévő Mátravidéki Erőmű, amelybe integrálták a visontai bányát, 2005-ben 8,1 millió tonna lignitet termelt, 55,7 PJ fűtőtartalommal, és a további években is hasonló nagyságú a termelés szintje. A lignit átszámított, becsült piaci értéke *34,5 milliárd Ft*, a bányajáradékként befizetett összeg csak 0,7 milliárd Ft volt. Az 55,7 PJ hőtartalmú lignit import áron számolt értéke *85,4 milliárd forint*. (2005-ben 1339,272 milliárd Ft értékű energiát importáltunk, melynek fűtőértéke 873,57 PJ volt, vagyis 1 PJ 1,533 milliárd forintba került.) Ebből látható, hogy a hazai termelés és annak import értéke közötti különbség 50,9 milliárd Ft, ami a támogatás megállapításának kiinduló összege lehet. Ugyanakkor e téren gyakorlatilag nem célszerű járadékot előirányozni, mert az import energia árát a felértékelődő forint/euró árfolyam határozza meg, amely alig változott az utóbbi 10 év alatt, ezzel szemben a hazai szénbányászat költségeit a hazai fogyasztói ár alakulása határozza meg, amely mintegy 60 százalékat emelkedett ugyanezen időszak alatt.

Egy további tétel az ún. *szénfilléren* keresztüli támogatás bányáknak, illetve szénerőműveknek. A lakosság az úgynevezett szénfillér (a Vértesi Erőműhöz tartozó márkushegyi bánya fennmaradását szolgáló hozzájárulás) befizetése révén *évi mintegy 8 milliárd forinttal* támogatja a vértesi áramtermelőt. Az erőmű és a bánya felszámolása a mintegy 2000 munkahely megszűnése mellett a hazai szén-alapú vertikum végleges

megszűnésével járna. A teljesség érdekében azt is meg kell említeni, hogy a munkabérek elköltése és járulékok, valamint adók révén az államháztartás a 2007. évi bérköltség szintjén számolva mintegy 8 milliárd forint összegű bevételre tesz szert, felszámolás esetén pedig legalább 4 milliárd Ft összegű segély kifizetésére kerülne sor, vagyis a végső egyenleg most pozitív.

A szénfillért a magyar széniparra vonatkozó szerkezetátalakítási terv 2004-2010 keretében engedélyezte az Európai Bizottság, amelyet további három évvel hosszabbított meg. Ennek éves összegei a következők: 2008: 10 milliárd Ft, 2009: 8,9 milliárd Ft, 2010: 8,9 milliárd Ft és 2011: 7 milliárd forint, vagyis csökkenő tendenciát mutatnak.

Környezeti szempontból a CO₂-kibocsátás csökkentése miatt a felszámolás kedvező lenne. Szélesebb aspektusba helyezve, mivel a hazai termelés helyett olyan importból (pl. ukrán) hoznánk be a villamos energiát, ahol a hazai körülményeknél is kedvezőtlenebb környezeti terheléssel járó körülmények között termelnek, a helyzet nem lenne jobb. A jelenlegi rendkívül rossz hazai foglalkoztatási helyzet miatt is célszerű további vizsgálatok folytatása, hogy optimális variánst tudjunk kidolgozni.

A szénbányászattól csak fokozatosan vonható el támogatás, mivel a haladéktalan teljes megvonás esetén ez a tevékenység szinte azonnal megszűnne, ami – amint fentebb említettük – fokozott importhoz és foglalkoztatási problémákhoz vezetne. A támogatás leépítésével végső soron évi mintegy évi 10 milliárd forint szabadul fel, amelyet szintén energiaracionalizálásra kell felhasználni. Az energiát még átmenetileg sem szabad olcsóbbá tenni!

5. Kőolaj és földgáz

5.1. Bányajáradék

A kőolaj- és a földgáz-kitermelés támogatása főként a rendkívül alacsony bányajáradékon keresztül valósul meg. Az alacsony (12,3%-os) bányajáradék az 1998. évi *11,02 USD/hordó* import árbázison és a 213,50 Ft/USD árfolyamon került megállapításra. Ezt a külföldi tőzsdei szereplők „erőteljes közreműködése” miatt nem korrigálták annak ellenére, hogy az ár azóta többszöröződött. A 2008. év átlagában számolva, az árbázis alapját képező kőolaj tényleges importára (Brent) *98 USD/hordó* volt, az árfolyam pedig 172,31 Ft/USD. Ennek a két tényezőnek az együttes alakulása határozza meg a szénhidrogének belföldi árát és ezzel a bányajáradék alapját. 2008-ban a kőolaj és földgáz kitermelése után a MOL Rt. 36 milliárd forint bányajáradékot és 78,4 milliárd forint összegű energiagazdálkodási célú támogatást fizetett be. Ezzel szemben a bányajáradék teljes összege a termelési érték mintegy 90%-a lenne, mert a hazai termelés költsége a 2008. évi szénhidrogén import alapon számolt értékének mindössze egy tizede. A PM költségvetési adatai alapján számolva a hazai kőolaj- és földgáztermelés mennyisége import áron 295 milliárd forintot tett ki, ennek kb. a tizede a költség, vagyis 28 milliárd forint, ebből következik, hogy a bányajáradék reális összege 276 milliárd forint lett volna. Ebből a MOL befizetett a költségvetésnek 115 milliárd forintot, így a cégnél visszamaradt *151 milliárd forint összeg, amely támogatásnak minősíthető.* (Részletes adatok 8. táblázatban találhatók.) Tekintve, hogy a hazai szénhidrogén-termelés nagyobbik része földgáz, a járadék is döntően azon képződik.

A fentiekben leírtakat megerősíti, hogy az *Európai Bizottság arra utasította a magyar kormányt, hogy követeljen vissza a MOL-tól 30,3 milliárd forint (112 millió euró) összegű támogatást.* Az ügy teljes problémakörét az EU Bizottság szakmai szintű részletes elemzése tárja fel. Ebben kiemeli, hogy *a magyar államtól elvárható lett volna érdekeinek védelme.* Mindenesetre teret szentelhetett volna e kérdésnek a bányászati törvény módosításában. Ezen felül az emelés a 2008 előtt megkötött engedélyezési megállapodásokra is kiterjed, ami azt támasztja alá, hogy az engedéllyel rendelkező vállalkozásoknak nincs arra vonatkozó jogos elvárása, illetve szerzett joga, hogy az általuk fizetendő járadék szintje az engedélyük teljes időtartama alatt változatlan marad. „(29) Továbbá amikor egy vállalkozás hatósági engedélyt kap egy bányák kitermelésére, el kell fogadnia az illeték összegének jövőbeli lehetséges módosításait.” *(Részletesen lásd az Európai Bizottság 2009.01.13-i, 12 oldalas levelét.⁶)*

A 8. táblázat adatai szerint 2010-ben a MOL ezek után 101 milliárd Ft bányajáradékot fizetett. 2011-re a kőolaj világpiaci árának és a forint/dollár árfolyam várható alakulása alapján mintegy 83 milliárd Ft befizetési kötelezettséget irányzott elő a költségvetési törvény.

⁶ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/register/ii/doc/C-1-2009-WLAL-hu-13.01.2009.pdf

8. táblázat: A bányajáradék mértéke Magyarországon 2007-2011

Megnevezés	2008. évi tény				2009. évi tény				2010. évi előirányzat				2011. évi előirányzat			
	Mennyi- ség	Érték	Járadék- kulcs	Járadék	Mennyi- ség	Érték	Járadék- kulcs	Járadék	Mennyi- ség	Érték	Járadék- kulcs	Járadék	Mennyi- ség	Érték	Járadék- kulcs	Járadék
	kt, M GJ	Md Ft	%	M Ft	kt, MGJ	Md Ft	%	M Ft	kt, M GJ	MdF t	%	M Ft	kt, M GJ	MdF t	%	M Ft
1. Szénhidrogének																
kőolaj	712,0	87,6	12,3	10 771,8	697,0	54,4	12,24	6 654,4	660,0	52,8	12,24	6 462,7	610,0	67,1	15,00	10 065,0
földgáz	98,2	206,0		25 528,8	109,0	146,8		17 616,8	77,0	107,8		12 897,3	78,0	122,3		18 395,0
egyéb (CO2)				53,9				53,0				40,0				40,0
2.Külfejtéssel termelt nemfémes ásványi nyersanyag			5,0	1 731,0			5,0	1 520,9			5,0	2 000,0			5,0	1 900,0
3.Egyéb szilárd ásványi nyersanyagok és geoterm.energia			2,0	675,6			2,0	775,4			2,0	600,0			2,0	600,0
4. MOL befizetés												25 000,0				52 000,0
Összesen				38 761,1				26 620,5				47 000,0				83 000,0

Gázkompenzáció befizetés, MOL				78 427,6				60 000,0				0,0				
MOL bányajáradék				36 100,6				24 271,2				19 360,0				28 460,0
Mol befizetés												25 000,0				52 000,0
MOL összesen				114 528,2				84 271,2				44 360,0				80 460,0
Járadék alapja				293 600,0				201 200,0				160 600,0				189 400,0
MOL-nál marad				179 071,8				116 928,8				116 240,0				108 940,0
Le MOL költség				28 000				29 000				30 000				31 000,0
MOL támogatás				151 072				87 929				86 240				77 940,0

Forrás: PM, költségvetési zárszámadások, törvényjavaslat a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről, törvényjavaslat a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről

A MOL-nak a 8. táblázatban kimutatott támogatását a bányajáradék emelésével kell fokozatosan elvonni energia-megtakarítási járadékként. A politikai realitásokat is figyelembe véve ez 2012-ben 10 milliárd forintot tehet ki. A későbbiekben az elvonás szintjét a világgiazi árak alakulásával összhangban kell alakítani.

5.2 A szénhidrogénipar egyéb jellegű támogatásai

a.) A MOL ezen felül egyéb módon is különféle járadékokhoz jut. Például az alacsonyabb orosz (Brent) beszerzési áron kapja a kőolajat, de a kőolajtermékek hazai árának kialakításakor a magasabb *mediterrán árbázist* alkalmazza, ezért járadék jellegű további jövedelemre tesz szert. Ez évente 20 milliárd forint körüli értéket tesz ki, amit szintén támogatásnak lehet tekinteni.

b.) A kőolaj-termékek *készletezési díját* (KKKSZ, 2009-ben 2,70 Ft/l) a fogyasztók – döntően a lakosság – adók módjára fizette és fizeti meg. Az utóbbi években a földgázra is hasonló készletezési és tárolási elszámolást vezettek be, ezért a szervezet Magyar Szénhidrogén Készletező Szövetséggé (MSzKSz) alakult. A készletezési díj azt szolgálta, hogy a vállalat összegyűjtse a kormány által előírt 100 (majd 90) napos biztonsági tartalékot. A szénhidrogén-készlet piaci értéke ma kb. 100 milliárd forint. Ezt jogalap nélküli támogatásnak tekintjük, mert ha a készletező-forgalmazó cégek magántulajdonban vannak, természetesen a készletezés költségét is nekik kellene megfizetniük a nyereségből, ami erre bőven nyújt fedezetet. (Abból, hogy az állam dönt a készletezésről, még nem következik, hogy a költségeket a fogyasztónak kell megfizetnie. Hasonló ez az eset ahhoz, mint amikor a privatizált vízközművek a hálózatfejlesztésért lakossági hozzájárulást rónak ki.) Állami tulajdon esetén a készletezési díj csökkentené az államháztartás hiányát. Az évek során tehát ennyi támogatást kapott a lakosságtól a vállalat. A mai díj már nem a készlet összegyűjtését, hanem fenntartását szolgálja és be van építve az árba (évi kb. 14 milliárd Ft nagyságú), ez a költség már nem támogatás-jellegű.

c.) Az üzemanyagok *nagykereskedelmi árrése és kiskereskedelmi árrése* túlzottan magas, a kiskereskedelmi vállalkozások erőfőlényes helyzetben vannak a fogyasztókkal szemben. Régebben ezeket azért szabták ilyen magasra, hogy megfelelő színvonalú infrastruktúrát tudjanak kialakítani. A cégek azonban magántulajdonban vannak, a hálózat fejlesztését saját eszközeikből kell biztosítaniuk. Ezt is támogatásnak lehet és kell tehát minősíteni. A benzin esetében 2009-ban a nagykereskedelmi árrés 7,7%, a kiskereskedelmi árrés 8,3%, a gázolaj esetében pedig az előbbi 9,1% és az utóbbi 7,3%. Véleményünk szerint az árrések fele fedezné a tényleges költségeket és szerény nyereséget is adna. A kiskereskedelmi forgalom utóbbi években realizált 1100-1200 milliárd forint értékét véve figyelembe, ha az árréseket felére csökkentenénk, 80-90 milliárd forint összeggel lenne kevesebb a vállalatok bevétele. Ez az összeg szintén támogatásnak tekinthető. Ez túlzott nyereséget eredményez, ami egyebek mellett felesleges fejlesztésekhez is vezet (pl. túl sok üzemanyagtöltő állomás létesítése).

5.3. A fogyasztóknak nyújtott gázár-támogatás

Külön kell foglalkozni a lakossági fogyasztóknak a földgázzal való fűtés után nyújtott energiatámogatással, mert azt az energiaszektor nem közvetlenül kapja meg. Mivel ez a

támogatás az energiafelhasználás növekedését segíti elő, ez kereslet-ösztönző támogatásként kezelendő. Társadalmilag sokkal hatékonyabb és környezeti szempontból is előnyösebb lenne, ha e támogatás összegét az energia-megtakarítás céljára használnánk fel. A gázár-kompenzáció forrása az „Energiagazdálkodási céllelőirányzat befizetése”, amelyet a hazai földgáztermelés a bányajáradékon felül fizet.⁷ 2005-ben az energia-kompenzáció 108,7 milliárd forintot tett ki, melyből 63,7 milliárd forintot az államháztartáson kívüli eszközökből biztosítottak. 2006-ban a helyzet ennél bonyolultabb volt, mert a céllelőirányzat 50 milliárd forint összegű befizetést tartalmazott, ezzel szemben a kompenzáció összege további 86 milliárd forinttal magasabb volt, vagyis összesen 136 milliárd forintot tett ki, a világpiaci árak nem várt növekedése, valamint a fogyasztói árak választások miatti, csak késve (2006 augusztusától) történt emelése következtében. A 2007. évi világpiaci földgázárak esedékes csökkentésének elmaradása kapcsán derült ki, hogy a 86 milliárd forint összegű „árhitelt” az E.ON Földgáz Trade cégnek előbb vissza kell fizetni, és csak ezután lehet folytatni az importárak alakulásától függő árkövetést. Ezekből következik, hogy 2006-ban *ténylegesen* 136 milliárd forintot tett ki a gázár-támogatás. A 2007. évi energiaár-kompenzációs befizetés előirányzata (a kompenzáció, illetve a támogatás összege) 82 milliárd forint volt, a 2008. évi gázár támogatás 78,4 milliárd Ft-ra mérséklődött. A 2009. évi gázár-támogatás összege mintegy 60 milliárd Ft-ot tett ki. Eredetileg 2010-re ez a támogatás kifutóban lett volna, azonban az előirányzott 25 milliárd Ft-ot mintegy további 10 milliárd forinttal megnövelték, viszont a MOL 25 milliárd forintra előírt befizetési kötelezettsége nem emelkedett. 2011 első felében a támogatás megnevezését gáz- és hő-ártámogatásra módosították és 26,5 milliárd forintot irányoztak elő azzal, hogy 2011 második felétől ilyen jogcímen támogatás nem adható. Megjegyezzük, hogy a támogatott személyek egy része szociális támogatás címen kaphat az összegből, de nem fűtési támogatás jogcímen.

Javasoljuk, hogy a gáz árán a jövőben semmilyen támogatás ne legyen. Szociális, illetve lakhatási támogatást kell adni, és a fogyasztó döntse el, hogy azt mire használja fel. Ezen belül ösztönözni kell, hogy a fogyasztó ez utóbbi támogatásokat energiaracionalizálásra használja fel. 2011-ben a gázár-támogatásból mintegy 30 milliárd forintot lehetne elhagyni.

6. Villamos energia

6.1 A termelőknek és szolgáltatóknak nyújtott támogatás

A villamos energia importja után eddig nem szedtek be ún. külkereskedelmi különbözeti járadékot, amely a túlzott mértékű áreltérésekből származik, miközben csak néhány áramkereskedő részesül ebből a jövedelemből, kihasználva a verseny nélküli természetes monopóliumi helyzetet. Információnk szerint Magyarország átlagosan 4,6 eurócentért vesz egy kilowatt áramot Ukrajnától, ami körülbelül egyharmadával kevesebb a világpiaci árnál. Az évi mintegy 2 milliárd kWh mennyiség után és a járadéknak az állam részére járó legalább 50%-os részesedésével számolva ez 2006-ban 23 milliárd forint (11,50 Ft/kWh x 2 milliárd kWh) összegű indokolatlan támogatásnak felelt meg. Az összeg azóta nagymértékben (kb. felére) csökkent, mert az ukránok emelték az árat. 2009-ben 5,5 milliárd kWh nettó import mellett 110 milliárd Ft volt a bevétel és ebből mintegy 10%, kb. 10 milliárd Ft a járadék (a monopolhelyzetből származó haszon, kWh-ként 1 Ft), melyet indokolt lenne elvenni.

⁷ Mint a bányajáradéknál kimutattuk, az elvonások ezzel együtt sem érik el a közgazdaságilag indokolt mértéket.

Kötelezni kellene minden, külkereskedelmet lebonyolító céget, hogy minden kWh villamos áram importja és exportja után 1 forint energiaracionalizási járulékot fizessen be a költségvetésbe. Ez évente kb. 10 milliárd forint bevételt jelentene.

Az MVM veszteségessége. Varró László, a MOL korábbi vezető közgazdásza szerint a Magyar Villamos Művek közgazdasági értelemben veszteséges, mivel nem termel annyi nyereséget, amennyi kamatterhet az adófizetőknek a lekötött tőke jelent. Azaz a 8%-os eszközarányos nyereség az MVM-et is megilletné. (Pontosabban az MVM erőműveit, leginkább Paksot.) Nem célunk, hogy Paks olcsón adja az áramot, mint környezetgazdászoknak különösen nem célunk, hogy az energia olcsó legyen. Az energia kerüljön annyiba, amennyit a költségek indokolnak, és szívünk szerint még az externáliákat is rátennénk. De az nagyon ellenünk van, hogy a drága vagy megdrágított energia hasznát a külföldi cégek fölőzzék le. Ez legyen a magyar államé, amit más, főleg környezeti célokra használ fel (jócskán vannak ilyen célok).

Ez 2008-ban mintegy évi 80 milliárd forint volt, mely a következő években 70 milliárd Ft-ra csökken (mert javult a vállalat jövedelmezősége).⁸ Ez is azt bizonyítja, hogy a villamos energia belső árrendszere 2006-ig egyre inkább torzult, áttekinthetetlenné vált, sőt már a rendszer egyes elemeinek biztonságos működését is veszélyeztetette. E tarthatatlan helyzet ezt követően valamelyest javult. Ennek ellenére egyes külföldi erőművek tulajdonosai (Dunamenti Erőmű és Tiszai Erőmű) pert indítottak e tarthatatlan és jogalap nélküli állapot további fenntartása, sőt torzítása céljából (a nyereséget tovább akarták növelni) – a pert azóta amerikai bíróság előtt elvesztették. Az erőműveknek ilyen címen adott támogatás (a 8%-os és még azt is meghaladó eszközarányos nyereség garantálása) ismereteink szerint sem a „Létező támogatások listáján”, sem a „Korábbi támogatások, támogatási programok” között nem található – azokat az EU nem hagyta jóvá, így azokat a csatlakozás időpontjától (2004. május 1-től) jogalap nélkülinek kell minősíteni. (Mindez a KÁT-tal függ össze.) Gyakorlatilag az ilyen jellegű támogatások teljes összegét – ami becslésünk szerint évente több tíz milliárd forint nagyságra tehető –, e cégekkel vissza kell fizettetni. (Lásd a PM honlapján a „Támogatásokat Vizsgáló Iroda”, TVA, hivatalos anyagát.)

A villamos energia hazai költség szintje és értékesítési (hatóságilag diktált, illetve újabban piaci árak csúfolt) ára között túlzottan nagy az eltérés. Ismert, hogy a hazai költség szint több tényező miatt is alacsony: a vonalas vezetékek területfoglalása sokkal kevesebbe kerül a hazai alacsonyabb földérték miatt (mintegy tizede az EU régi tagállamai földárainak), és a munkabérek szintje is töredéke az EU-15 országokénak. A villamosenergia végértékesítési ára ennek ellenére az EU-15 országok szintjén alakul. Ez is óriási támogatást jelentett és jelent. Ez 100 milliárd Ft körüli összeget tesz ki. Jellemző, hogy az „energiaellátók jövedelemadója” címen 2009-ben bevezetett adót, mely a fenti összegnek csak a töredékét teszi ki, a cégek minden ellenkezés nélkül fizetik. Felháborító viszont, hogy ennek 2009. évi 28,7 milliárdra Ft-ra előírányzott (tény 24,5 milliárd) összegét 2010-re 18,4 milliárd Ft-ra mérsékeltek.

KÁT-jogcímen nyújtott támogatások. A KÁT (kötelező átvételi rendszer) egyik indoka, hogy a kapcsolt energia és a megújulók – az EU irányelve szerint – azonos szintű elbírálásban kell hogy részesüljenek. Nemzetgazdasági szempontból ugyanis ezek előnyösek, viszont a beruházási költségeik magasabbak, mint a nem kapcsolt energia esetén.

⁸ Közgazdasági értelemben ez azt jelenti, hogy az MVM ennyivel kevesebbet fizet be az államnak; az állam tehát vagy ennyivel kevesebbet költhet, vagy ennyivel több adót kell kivetnie.

A KÁT-támogatás 2003-ban még csak kissé 4 milliárd forint felett van, a 2007-ben viszont meghaladja a 30 milliárdot, 2011-ben pedig már 54,5 milliárd forintot tesz ki.⁹

Magyarországon a távhőnek 2000-ben 70%-át, 2009-ben már több, mint 80%-át állították elő földgázzal. 2007. évi adatok szerint a 206 hazai távhőrendszerből 162-ben csak földgázt, 37-ben nagyobb részben földgázt használtak, és csak 7 van olyan, amelyikben egyáltalán nincs földgázfelhasználás. (E tekintetben az elmúlt 10 évben nem volt lényeges változás.) A kereskedelmi és közintézmények is túlnyomó részben földgázfűtéssel vannak ellátva. Ehhez képest 2000-ben a távfűtési és intézményfűtési célra felhasznált földgázt túlnyomó részben közvetlenül fűtőművi kazánokban használták fel kapcsolt energiatermelés nélkül. Három kombiblokk mellett összesen 50 gázmotor üzemelt mindössze 14 MW összteljesítménnyel.

A földgáznak ez a pazarló felhasználása nem fogadható el.

A 2000 után megvalósult támogatási rendszerek (KÁP, KÁT) eleinte a kapcsolt energiatermelés fejlesztését kívánták elősegíteni, és ezt eredményesen tették. Jelenleg a beépített kapcsolt energiatermelő kapacitás 2000 MW, a kombinált ciklusú erőművek mellett kb. 500 gázmotor-egység valósult meg mintegy 800 MW összteljesítménnyel. A kapcsoltan termelt távhő aránya 2007-ben 63% volt. Az összes értékesített távhőnek több mint 90%-át állítják elő részben kapcsolt hőforrásból.

A kapcsolt energiatermelés eredményeként mintegy 50 PJ primer energiaigényt és 3 millió tonna CO₂-kibocsátást váltunk ki, ennek mintegy 75%-át a távhőszolgáltatásra alapozva. Megtakarítunk mintegy 6% földgáz-importot (vagy 8 TWh villamosenergia-importot). A kapcsolt energiatermelésben az EU-n belül 6-8. helyezésünkkel az élenjárók közé tartozónak mondhatjuk magunkat. **Ugyanezen idő alatt semmilyen más gazdasági területen nem valósult meg hasonló energiahatékonysági eredmény aktív műszaki intézkedésekkel (nem üzembezárással).**

A megvalósult primerenergia-megtakarítást ugyanakkor a piac csak részben ismeri el, az üvegház-hatású gázok (ühg) kiváltását pedig egyáltalán nem. Nálunk nincsenek olyan piaci mechanizmusok, amelyek az externáliákban elért megtakarítást (CO₂-kiváltást) az árrendszeren belül érvényesítenék. (Ilyen eszközök lehetnének az üvegházhatású gázok kereskedelme, a kapcsolt és zöld bizonyítvány, a zöld adórendszer stb.)

- Miközben a legtöbb EU-tagállamban a kapcsolt energiatermelés az az üvegház-hatású gázok kereskedelmén keresztül támogatásban részesül, Magyarország sajnálatos módon a kevés kivétel közé tartozik.
- A kapcsolt bizonyítvány bevezetése régóta szerepel a villamosenergia-törvényben, de eddig nem történtek ezzel kapcsolatban tényleges lépések. A legújabb tájékoztatások szerint e téren előrelépés 2012 őszére várható.
- Magyarországon nem jött létre zöld adórendszer. Az energiaadó és környezetterhelési díj rendkívül alacsony, továbbá nem tesz különbséget a hatékony és nem hatékony energiatermelő technológiák között.

Példaként megemlítendő, hogy Németországban (3-4 évvel ezelőtti adatok szerint) a kapcsoltan termelt villamos energia az üvegházhatású gázok kereskedelmén kívül mintegy 4 Ft/kWh, az energiaadón keresztül további mintegy 4 Ft/kWh támogatást kapott, miközben ott is létezett a kisebb termelők támogatására a KÁT-hoz hasonló rendszer is.

A KÁT-rendszer lényegében az externáliákban elérhető megtakarítást elismerő piaci mechanizmusok hiányában azokat helyettesítette és helyettesíti. Ennek is tudható be, hogy az utóbbi években a nagy hőszolgáltató erőművek is megkapták. Az már sajnálatos, hogy a KÁT-rendszerben keveredtek az energetikai és a szociális elemek, de ez az egész magyar energetikára évtizedek óta és még ma is jellemző (lásd a földgáz-tarifarendszert).

⁹ Zsebik Albin: A kapcsolt energiatermelés megvalósításának ösztönzése, http://www.eh.gov.hu/gcpdocs/200706/kapcsolt_01.pdf

Ha az externáliák be lennének építve a árakba, akkor a kapcsolt termelők automatikusan jutnának hozzá ehhez a többlet jövedelemhez¹⁰

Bár a KÁT nem kizárólag a külföldi beruházókat támogatta, kétségtelen, hogy nagyobb a külföldi hányad, különösen, mióta a nagyerőművek is kaptak támogatást. Sok távhőszolgáltató azonban saját maga létesített kapcsolt energiatermelő beruházásokat, és a beszállítók egy része is hazai tulajdonban van. Sőt, meg kell jegyezni, hogy a viszonylag kis beruházási költségek miatt a decentralizált kapcsolt energiatermelés az energiaiparon belül a legkedvezőbb lehetőséget nyújtja a hazai befektetőknek.

Akármilyen korszerűek is az új, nagy szénhidrogén-erőművek (Gönyű), hőtermelés híján az összhatékonyságuk biztosan rosszabb, mint a kapcsolt termelésé, továbbá egyelőre esély sincs arra, hogy hazai beruházásban valósuljanak meg, és az élőmunka-igényük is minimális.

Sajnos a kapcsolt energiatermelést kiszolgáló hazai gyártóipar is megszűnt (már az összeszerelés is), de kellő igény esetén valószínűleg újból talpra állítható.

A kapcsolt energiának számos esetben nyújtottak egyszeri beruházási támogatást. Ezt különböző pályázati rendszerekben adták (német szénsegély, Phare stb.), de csak kis beruházások kaphatták.

A KÁT rendszerben létezik a magasabb átvételi áron történő támogatás, amit az alábbiakban részletezünk és számszerűsítünk. Ezen felül támogatás a kötelező átvétel ténye, vagyis a feltétel nélkül biztosított piac. Ez a villamosenergia-rendszer egészének jelent többletköltséget (tartalékkapacitás stb.) Ezt is számszerűsíteni kellene – kellő mélységben – a Magyar Energia Hivatalnak és a Gazdasági Versenyhivatalnak, és nyilvánosságra kellene hoznia.

A kapcsolt energiatermelés nemzetgazdasági és környezetvédelmi előnyeinek elismerésére minden bizonnyal nem a KÁT-rendszer (kötelező átvétel, garantált ár) a leghatékonyabb mód. Fontos azonban, hogy a kapcsolt termelő kevésbé legyen kitéve például a spot piac ingadozásainak, mert mindaddig üzemelnie kellene, amíg valóban kapcsoltan termeli a villamos energiát, vagyis van hasznos hőigény és természetesen valós villamosenergia-igény is (és ezáltal tényleges energetikai és éghajlatvédelmi haszon). Ez utóbbi kérdéssel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy dönteni kell az import indokolt, hosszú távú mértékéről, mert az rossz döntés, ha azért állnak a kapcsolt termelők vagy maradnak el az energiahatékony beruházások, mert egy-két évig olcsón lehet zsinór importhoz jutni.

A KÁT-támogatások gyakorlatilag úgy történnek, hogy a fogyasztók átlagárait e támogatások összegével az indokoltnál magasabb szinten rögzítik. Ezzel a termelők gyakorlatilag évi mintegy 60 milliárd forintnyi támogatásban részesülnek. Ennek az összegnek egy kisebb részéből (évi mintegy 20 milliárd Ft) támogatják a távfűtést.

Egyes esetekben ez a támogatás indokolt, azonban más esetekben a támogatás felesleges, mert az együttesen termelt energia hatékonysága az erre készült, korszerű berendezéseken megfelelő feltételek megléte esetén magasabb, ami azt jelenti, hogy jövedelmezőbb. Az adatok azt bizonyítják, hogy indokolatlan és megtévesztő volt a kapcsolt villamos energiára kiterjesztett magasabb átvételi ár. 1995-ben az értékesített hő 73,4 PJ-t tett ki, a kapcsolt villamos energia termelése 2,9 milliárd kWh volt. 2007-ben az értékesített hő 40,4 PJ-ra csökkent (melyből lakossági 23,3 PJ-t tett ki), miközben a kapcsolt villamosenergia-termelés 6,3 milliárd kWh-ra nőtt. A csak villamosenergia-termelésre adott ilyen jellegű támogatás

¹⁰ Lásd még: A kapcsolt energiatermelés támogatása és a piacgazdaság téziseiben
Szigmond György, Magyar Energetika, 2010. 4-5.

2008-ban 50 milliárd Ft volt, mely 2009-ben mintegy 60 milliárd forintra nőtt.
(Részletesebben lásd a 9. táblázatban.) Ezen belül az egyes termelők pozíciója azonban jelentős eltért: egyes esetekben a támogatás nélkül nem tudott volna működni az erőmű, más esetekben viszont komoly extraprofitot eredményezett a támogatás.

9. táblázat: A távhőszolgáltatás összefoglaló adatai

	mértékegység	1990	1995	2000	2005	2006	2007
Távhőszolgáltató rendszerek száma	db	328	298	244	266	271	268
Hőtermelő létesítmények kapacitása	MW _{th}	18 818	16 389	12 487	10 271	9 724	9 768
Távfűtött lakások száma	1000 db	645	650	646	662	653	650
Távfűtött lakások részaránya az összes lakásból	%	16,6	16,4	15,8	15,8	15,5	15,5
Összes távfűtési csúcsigény	MW _{th}	8 598	7 884	6 350	5 564	5 634	5 266
Értékesített összes hő	TJ	83 514	73 405	56 477	50 101	46 200	40 449
Kapcsolt villamosenergia-termelés	GWh	2 227	2 869	3 386	5 716	6 280	6 267
A távhőfogyasztás megoszlása							
					2005	2006	2007
Lakossági fűtés	TJ				22 562	20 265	17 279
Közületi fűtés	TJ				4 735	4 356	3 894
Lakossági használati melegvíz	TJ				6 575	6 462	6 017
Közületi használati melegvíz	TJ				471	461	423
Ipari hőfogyasztás	TJ				15 758	14 656	12 836
Összesen	TJ				50 101	46 200	40 449
Fenti adatok értékelése (Pavics)							
Lakosság összesen	TJ				29 137	26 727	23 296
Lakosság összesen	%				58,2	57,9	57,6

Forrás: Magyar Energia Hivatal, 2008. évi Tájékoztató Jelentés (63-64. oldal)

A KÁT fizetési feltételei most megváltoznak, a villamos energia támogatása helyett a hőenergiát támogatják. Amennyiben az átalakításból megtakarítás származik, a felszabaduló mintegy 20-30 milliárd forintot célszerű energiaracionalizálásra fordítani.

Az áramszolgáltató cégek, melyek döntő részben külföldi tulajdonban vannak, a hazai fogyasztókat „fogyasztói hálózatfejlesztési hozzájárulás” fizetésére kötelezték és kötelezik. Ilyen jogcímen 1997 és 2008 között, 2006. évi áron számolva, eddig összesen *132 milliárd forintot* szedtek be úgy, hogy ezzel saját tulajdonuk nőtt. (Ez évente 10-12 milliárd Ft-ot jelent, növekvő összegben.) Ezzel gyakorlatilag a felhasználókat megadóztatták. E cégek ezzel egy különleges támogatásra tettek szert. Ez az összeg vagyoni jogilag a hazai államháztartást illetné meg. (Lásd a 10. táblázat adatait.) Amennyiben az érintett cégek nem a behozott tőkéből vagy az igencsak jelentős nyereségükből fizetik a hálózatfejlesztés költségeit, akkor vagy köztulajdonban kellene lennie a fejlesztett hálózatnak, vagy a vonatkozó összeget el kellene, hogy vonja az állam. További probléma, hogy a vezetékhálózatok szolgalmi jogát az áramszolgáltatók elkezdtek bejegyeztetni a földtulajdonosok tulajdoni lapjára. Ez is támogatás, mert többlet-tulajdont jelent számukra és korlátozást a földtulajdonosoknak.

10. táblázat: A hálózatfejlesztési beruházások alakulása a villamosenergia-szolgáltatóknál

	Mértékegység	1997-től összesen
Tárgyévben megkezdett összes hálózatfejlesztési beruházás	millió Ft	609 344
ebből: Fogyasztói hálózatfejlesztési hozzájárulás	millió Ft	108 259
Tárgyévben befejezett hálózatfejlesztési beruházás	millió Ft	620 424
Tárgyévben üzembe helyezett elosztóhálózat hossza	km	23 929
Fogyasztói hálózatfejlesztési hozzájárulás, 2006 évi áron	millió Ft	131 537

Forrás: Magyar Energia Hivatal, 2006. évi évkönyve és 2008. évi évkönyve

Miután ezek a cégek jelentős „működőtőke II” összeggel rendelkeznek, egyszeri befizetéssel a 2011. évi költségvetés helyzete javítható lenne. (A „működőtőke II” a tőketartalékból, az eredménytartalékból és a mérleg szerinti eredményből áll. Ezeket a cég bármikor kiviheti az országból (ha a cash flow ezt lehetővé teszi).

Mivel az érintett cégek nem hoztak be tőkét, a vagyonuk ebből származó növekménye viszont a magyar lakosság befizetéseiből keletkezett, ennek a vagyonnak az értékét ezekkel a cégekkel be kell fizettetni, és azt energiaracionalizálásra kell fordítani alapba. Másik lehetőség, hogy ez a vagyon legyen egy állami energiaracionalizálási alap vagyona.

A villamosenergia-ipari társaságok a privatizációt követően hatalmas létszámleépítést hajtottak végre. A 1994. évi 44.746 főről 2008-ra 12.960 főre esett vissza a foglalkoztatottak száma, vagyis 31.746 fővel csökkentették a létszámot. Ennek jelentős része jogtalanul történt, pl. az árban az árammérők leolvasásának költsége bennmaradt, miközben több ezer leolvasót elbocsátottak és a munkát a lakosságra hárították. A biztonságos működéshez szükséges technikai létszámot olyan mértékben építették le, hogy a hibák elhárításának ideje nőtt, pl. a 2008. évben történt téli vezetékszakadások helyreállítása elhúzódott. Tízezer fő indokolatlan leépítése *évi 40 milliárd Ft támogatásnak* felel meg.

A környezetterhelés következtében az időjárási szélsőségek gyakorisága és nagysága növekszik. Ehhez a villamosenergia-iparnak is alkalmazkodnia kell. Egyrészt elő kell írni a többlet alkalmazottak felvételét a megelőzés és a károk megelőző elhárítása érdekében. Másrészt kötelezővé kell tenni, hogy amennyiben a tűzoltóság, illetve katasztrófaelhárítás költségeit a villamosenergia-ipar kétszeres mértékben fizesse meg. (Azért szükséges a kétszeres mérték, hogy az érintett állami szervek a rendelkezésre állást is tudják biztosítani.)

6.2 A fogyasztóknak nyújtott támogatás

a) A villamosenergia ágazatban alkalmazottak fogyasztásának alacsonyabb tarifája jelentős összegű adókedvezményt (szja, tb-járulék, áfa) takar. Ez a kedvezmény fejenként átlagosan mintegy 20 ezer kWh fogyasztást érint évente. Bár a dolgozói kedvezménnyel elvben egyetértünk, azonban annak módja kifogásolható. Egyrészt annak összegét a mindenkori költségvetésben fel kell tüntetni az államháztartási törvényben előírt követelménynek megfelelően. Számításaink szerint e támogatás összege a 2002 és 2007 közötti időszakban *évi 15 és 19 milliárd forint között* alakult, illetve alakul, 0,4 milliárd kWh fogyasztásával számolva. Ez most is fennáll. Megjegyezzük, hogy ezen felül az ágazat *nyugdíjba* vonult dolgozóit is megilleti ez a kedvezmény (számuk 10 ezer főre becsülhető), melynek évi összege *4 milliárd forintot* tesz ki, ez szociális jellegű támogatást jelent. Itt az a probléma, hogy ha a kedvezményezettek a villamosenergia-támogatás helyett pénzbeli megváltást vehetnének igénybe, akkor jelentős energiafelhasználás lenne ki válható. Mindkét kedvezmény pénzbeli kiváltása esetén az évi 23 milliárd forint illetmény ellenében e két

csoport jelenlegi kb. 0,6 milliárd kWh felhasználása 0,2 milliárd kWh-ra lenne csökkenthető. Ezért sürgető, hogy tarifakedvezmény helyett ugyanakkora összegű támogatást nyújtsanak az érintetteknek.

b.) A távfűtés alacsonyabb áfán keresztüli támogatása. 2009. július 1-től az energiahordozók és energia végtermékek áfája 20%-ról 25%-ra nőtt. A távfűtés áfáját viszont 2009. augusztus 1-től 18%-ra mérsékeltek. Ez éves szintre vetítve 3 milliárd Ft támogatást jelentett. 2010. január 1-től a kormány tovább csökkentette a távfűtés áfáját 5%-ra. Ez további mintegy 17 milliárd Ft összegű támogatást jelentett 2010-ben. Tehát 2009 és 2011 között összesen, más energiafélékhez viszonyítva, a távfűtés a kedvezőbb áfakulcs alkalmazásával összesen mintegy 40 milliárd Ft összegű támogatásban részesül függetlenül attól, hogy megújuló vagy nem megújuló energiát használ fel. Sajnos a távfűtés energiája döntő részben földgáz eredetű. Nemzetgazdasági szempontból ez káros támogatás, mert az energiafelhasználást ösztönzi.

Ugyanakkor az áfa mértékének növelése a jelenlegi helyzetben súlyos veszélyekkel járna:

- (1) Bár a korábbi lakossági gázártámogatás gyakorlatilag megszűnt, illetve hamarosan megszűnik, az elmúlt évek támogatása a gázfűtés túlzott elterjedését eredményezte, ami eleve súlyos versenyhátrányt, veszteséget eredményezett a távfűtés számára.
- (2) Komoly keresztfinanszírozás létezik a gázfogyasztáson belül, hiszen a hatóságilag megállapított alacsony lakossági gázár miatti veszteséget a gázszolgáltatók a nagyfogyasztók magasabb gázárában érvényesítik (ez utóbbi többek között a távhőszolgáltatást is kedvezőtlenül érinti).
- (3) Az egyedi gázfűtés árában nem tükröződik, hogy az általa okozott többlet helyi légszennyezés externális költsége jóval magasabb, mint a távfűtésé.
- (4) Az egyéb tüzelőanyagok (szén, fa) háztartási tüzelése általában rendkívül környezetszennyező, azonban ennek költsége sem jelenik meg az árban.
- (5) A fűtési költségek növekedésével tovább emelkedhet a hulladékok égetése, ami rendkívül egészségkárosító és törvénytelen, azonban ennek ellenőrzése és szankcionálása megoldatlan.
- (6) A magasabb áfa a távhőszolgáltatásról való leválást ösztönözné, ami a rendszerben bennmaradók részére elviselhetetlenül magas költségeket eredményezne, és számos helyen szociális robbanáshoz vezethetne.

A távhő áfájának 25%-os mértékbe sorolása tehát csak a fent említett tényezők egyidejű megváltoztatásával lehetséges. Amennyiben pedig az áfát ezek után magasabb mértékbe sorolják, az így keletkező többletbevételt kizárólag a távfűtéssel összefüggő korszerűsítésre szabad felhasználni. Mindezen intézkedések következtében új munkahelyek létesülnének és csökkenne az energiafelhasználás, vagyis a földgáz-import. Ez utóbbi tartós és növekvő energiamegtakarítást jelentene, vagyis évről évre nőne országunk erőforrása, és környezetünk is javulna az alacsonyabb CO₂-kibocsátás révén.

Amint említettük, a távhőhálózatról való leválás környezetvédelmi szempontból kedvezőtlen jelenség, mert az egyéni fűtési megoldások jobban terhelik a környezetet. A megoldás kulcsa: olyan szabályozást kell bevezetni, amely szerint a fűtémód-váltás következtében nem növekedhet a helyi légszennyezés.

Megjegyzendő, hogy a távhőszolgáltatás áfájának a lecsökkentését az kényszerítette ki, hogy ténylegesen felgyorsultak a leválások, amit a belépő új fogyasztók már nem pótolnak. 2005 és 2007 között a távhőszolgáltatás 5000 fogyasztót veszített el. A távhő rossz versenyképességének a fő oka, hogy jelenleg a magyarországi földgázpiacon a jogszabályi

környezet a lakossági (kis-)fogyasztókat részesíti előnyben a nagyfogyasztókkal (ide tartoznak a távhőtermelők is) szemben, és a rendszerhasználati díjak nem tükrözik az egyes fogyasztók ellátása során ténylegesen felmerült költségeket.

A rendszerhasználati díjak költségalapú meghatározása esetén – más európai országok példája alapján – a nagyfogyasztók (köztük a távhőtermelők) által fizetett fajlagos földgázdíjak jelentősen, akár 30–40%-kal alacsonyabbak lennének a kisfogyasztói díjaknál¹¹, amely díjkülönbség fennállása reálisan elvárható lenne Magyarországon is. A hazai földgázpiacon fennálló versenytorzító hatások következtében azonban a tényleges díjkülönbség minimális a két fogyasztói csoport között.

6.3 A keresztfinanszírozás problémája

A keresztfinanszírozás révén a Paksi Atomerőmű nyereségének elvonásával valósítanak meg más ágazati célokat. Kezdetben az energiahordozók világpiaci árának hazai begyűrűződését akadályozták meg ily módon. Később – és máig hatóan – a Paks által termelt olcsó villamos energiával támogatják a külföldi tulajdonú erőműveket. A keresztfinanszírozás részleteinek tisztázását szinte áttekinthetetlenné teszi a hazai energiaszektor versenynek nevezett mesterségesen túlhajsztolt széttagolása. Az *European business - Facts and figures* c. kiadványának 245. oldalán lévő 2004. évi főbb indikátorokat bemutató táblázat szerint a villamosenergia-, gáz-, gőz- és melegvíz-ellátásban („*Electricity, gas, steam and hot water supply*”, *NACE Division 40*) a forgalom (*Turnover*) és a termelés (*Production*) euróban kifejezett hányadosa Magyarországon 2,7 volt, a többi orszáé pedig jóval kisebb, az EU-27 súlyozott értéken számolt hányadosa 1,08 volt. (Ld. a 11. táblázatot!) Ez a felesleges széttagoltságra utal, ahol elterjedtek a különböző keresztfinanszírozások. Ennek nem a nyitott, jelentős import-export energiaáramlásokkal rendelkező gazdaság az oka. (Példának okáért Belgium, ahol ez az arány 1:1, nem lenne nyitott? Fentebb, korábban már utaltunk rá: a 2,7-szeres forgalom több profit realizálását és kivitelét teszi lehetővé. Igaz, hogy az Európai Bizottság ragaszkodik a vertikumok szétszabdálásához, de ezt más országok többnyire nem teszik meg.)

Az energiaszektor optimális működése nem a vertikumok szétszabdálása révén, hanem a költségminimalizálás útján érhető el. Az energiaszektor, ezen belül mindenekelőtt a villamosenergia-ipar átláthatóságát szinte lehetetlenné tette az egyes vertikumok erőltetett privatizációja.

¹¹ Magyar Energia Hivatal: Nemzetközi (ERRA) gázár adatok, 2009

11. táblázat: Az energiacegék jellemző adatai 2006-ban

		BG	CZ	DK	DE	FR	IT	HU	AT	PL	RO
Vállalatok száma	ezer	0,2	0,9	1,9	1,5	2,6	1,9	0,4	1,3	1,4	0,3
Forgalom	millió euró	4 456	19 526	18 479	258 608	73 838	138 088	11 370	22 252	27 824	10 070
Termelés	millió euró	2 205	19 776	12 235	259 120	75 313	107 807	4 227	22 340	18 081	8 659
Bérlő költség	millió euró	277	658	608	17374	10312	4491	665	1999	2210	875
Átlagos bérlő költség	ezer euró	7,3	18,1	48,2	74	64,5	51,8	20,4	71,2	14	9,1
Elemzés:											
Forgalom/termelés		2,02	0,99	1,51	1	0,98	1,28	2,69	1	1,54	1,16
Átlagos bérlő költség, magyarhoz viszonyítva		0,4	0,9	2,4	3,6	3,2	2,5	1	3,5	0,7	0,4

Forrás: Eurostat (SBS), "Statistical books, European Business, Facts and figures 2009 edition", 330. oldal

Ez a táblázat a villamosenergia-szektorra vonatkozik. Ha az egész energia-szektorra vizsgáljuk, a KSH adatai alapján a 2006. évi hányados csak 1,75, viszont az azt követő években emelkedik, és 2009-2010-ben már 2,7 és 2,5 közötti.

Az erőművek külföldi kézbe történő eladását követően rendkívül nagy problémát jelentett az állam által vállalt és garantált, az egyes erőművekre lebontott 8%-os eszközarányos nyereség biztosítása, amely azóta 10 százalékra nőtt.¹² Ezt gyakorlatilag úgy érik el, hogy ennek mértékével mesterségesen csökkentették a Paksi Atomerőmű nyereségét. Konkrétabban: az atomerőmű által termelt áram árát mesterségesen e mértékkel csökkentették. Megjegyezzük, hogy a másik utat, a fogyasztói ár ilyen mértékkel történő emelését választások előtt politikai szempontok miatt nem merték vállalni. Emiatt viszont az atomenergia biztonsági kockázata megnőtt.¹³ Az ágazaton belül ilyen módon nyújtott támogatás, illetve költségeltérés összege évről évre emelkedik. Ez az átcsoportosítás 2004-ben 61,3 milliárd forintot, 2005-ben már 99,5 milliárd forintot tett ki. A 2008. évi tényadatokon alapuló modell-számítás szerint a Paksi Atomerőmű már 185 milliárd forinttal csökkent a hazai villamos energia árszintjét, illetve támogatja a rendszert. A 2009-es adat 238 milliárd Ft. (Paks ennyivel mérsékelte az árat.)

Az állami tulajdonú Paksi Atomerőműtől lényegesen olcsóbban veszik át az áramot, mint a magáncégektől. Szembetűnő a különbség, ha megnézzük, hogy miközben az erőművek által értékesített villamos energia átlagára 2007-ben 18,26 forint volt kilowattóránként, addig a Paksi Atomerőműtől 8,79 forintért vették át az áramot. Mi más lenne ez, mint támogatás? Ha ebből tovább számolunk, kiderül, hogy 2008-ban 185, 2009-ben pedig már 238 milliárd forinttal többet kellett volna kapnia Paksnak (az erőművek által Paks nélkül átadott áram ára alapján számított különbözet).

¹² Néhány évvel ezelőtt az energiaszektorban a 20% fölötti nyereségesség volt a jellemző. Ez akkor volt, amikor az áramszolgáltatók a tőzsdén voltak, és nyilvánosan ki kellett mutatniuk minden üzleti adatot. Amióta viszont kivonultak a tőzsdéről, nyereségességük szintje is „lecsökkent” (látszólag).

¹³ Ismert, hogy a Paksi Atomerőmű a termelés növelése révén igyekezett a számára szükséges és biztonságot jelentő nyereség elérésére. Ehhez viszont rossz partnert választott, mert a kivitelező külföldi cég járatlan volt a nukleáris technológiák kezelésében. Ez volt a 2003 áprilisában bekövetkezett baleset alapvető oka.

Abból kell kiindulni, hogy amennyiben Paksot figyelmen kívül hagyjuk, akkor 2007-ben 18,26 forint lett volna az átlagár az összes többi erőmű adata alapján. Amint említettük, Pakstól 8,79 forintért vették át az áramot. A különbséggel kalkulálva egyértelmű, hogy mekkora összeget csoportosítottak át ettől az erőműtől a magántulajdonban lévő társaságok felé. Ez megmagyarázhatatlan, piaci okokkal ugyanis nem indokolható, hogy Paks kevesebb pénzért állít elő versenyképes minőségű áramot, mint a többi cég. Fogalmazhatnánk úgy is, hogy nem tartjuk elfogadhatónak, hogy a többiek ennyivel többet kapnak ugyanazért. A 2008-as esztendőben pedig már 23,43 forint a különbség a többiek átlaga és a Paks számára szabott ár között, ami már 185 milliárd forintos átcsoportosítást jelent. (Részletesebb számítást lásd a 12. táblázatban.)

A fent vázolt keresztfinanszírozást fel kell számolni. Egyrészt a Paks által termelt áramot realisabb áron kell átvenni. (Ennek nagy részét Paks biztonságának növelésére kell fordítani, egy kisebb hányadot pedig energiaracionalizálásra célszerű fordítani. Mindezt 2012-ben mintegy 20 milliárd forintra célszerű ütemezni.) A többi cégtől pedig ennek megfelelően alacsonyabb áron kell átvenni az áramot. Ez csökkenti a cégek profitot, de mivel a befektetésük már régen megtérült, ez jogos.

12. táblázat: A 2007-2009. évi adatok, az erőművek által értékesített villamos energiáról

Erőmű	Milliárd kWh	Átlagár Ft/kWh	Árbevétel mrd Ft	Milliárd kWh*	Átlagár Ft/kWh	Árbevétel mrd Ft	Milliárd kWh*	Átlagár Ft/kWh	Árbevétel mrd Ft
	2007. év			2008. év			2009. év		
Borsodi Erőmű	0,30	22,74	6,83						
Tiszapalkonyai Erőmű	0,28	15,98	4,49						
AES Tisza Erőmű	1,98	23,54	46,70						
Ajkai Erőmű	0,11	21,25	2,24						
Budapesti Erőmű	1,66	19,71	32,64						
Csepeli Áramtermelő	2,17	21,20	45,94						
Debreceni Komb.C.	0,59	17,86	10,54						
Dunamenti	4,12	20,90	86,00						
ISD POWER Kft.	0,12	12,14	1,44						
Gázturbina	0,01	21,73	0,13						
Mátrai Erőmű*	5,18	12,96	67,21						
Paksi Atomerőmű**	13,77	8,79	121,07	13,97	10,16	141,92	15,00	10,67	136,35
Pannon	0,20	23,98	4,88						
Vértes***	1,29	15,22	19,57						
Összesen (önfogyasztás nélkül)	31,76	14,16	449,67	31,25	17,50	546,90	28,13	16,50	464,08
CO2 öt erőműre	14,70	18,01	265,40						
Paks nélküli adatok	18,00	18,26	328,60	17,28	23,43	404,99	13,13	24,97	327,73
Paks országos átlagadatokkal számolva:									
Paks hatása	13,77	18,26	251,37	13,97	23,43	327,30	15,00	24,97	374,52
Paks ármérséklő hatása (különbség)		9,47	130,3		13,27	185,4		14,30	238,2
MVM csoport aránya %	47,39		31,28						
Paks adózás előtti eredmény			8,14						
Paks % termelésben	43,34								
Paks átlagár/többi, %		48,16							

A Magyar Energia Hivatal adatai alapján

6.4. A CO₂-kibocsátási jogok ingyenes kiosztása – relatív támogatás

Magyarország az EU kvótakereskedelmi rendszerén belül (ETS) az e rendszerbe tartozó hőerőműveinek és nagy energia-fogyasztóinak (gumiabroncsgyárak, cementgyárak, üvegipar, timföldgyárak stb.) 95%-ban ingyen osztja ki a kvótákat (a maradékot elárverezi). Ezt csak *relatív* támogatásnak tekinthetjük, ugyanis a széndioxid-kibocsátásért eddig sem kellett fizetni, és a többi EU-tagállam is ingyen osztja ki a kvóták 95%-át. De semmiképpen sem elhibázott dolog támogatásról beszélni annak fényében, hogy milyen radikális intézkedésekre lenne szükség a klímastabilizáció érdekében.

A 2008 decemberében megtartott EU-csúcson az a megállapodás született, hogy a kvóták növekvő arányát fogják árverezésen kiosztani. A jelenlegi 5%-os arány 2013-tól kezdve 20%-ra fog nőni, 2020-tól 70%-ra és 2027-től már nem lesz ingyen kvóta. Magyarországon már a közeljövőben felmerülhet egy olyan változat is, hogy az energiaszektor extraprofitját, illetve támogatását ilyen módon is el lehetne vonni. A 2009-től bevezetett energiatermelők jövedelemadója ezt a célt szolgálja. 2009-ben az elvonás 24,5 milliárd Ft volt, a 2010. évi előirányzat 18,4 milliárd, a 2011. évi pedig 28,1 milliárd.

A CO₂-kibocsátási jogoknak a jövőben EU szinten történő fizetőssé tétele felveti azt a kérdést, hogy számunkra ez hátrányt jelenthet-e, hiszen a hazai lakosság 1 főre eső villamosenergia-fogyasztása jelenleg csak mintegy fele az EU15 országok szintjének. A lineárisan alkalmazandó szigorítás nem adna lehetőséget fogyasztásunk felzárkóztatására, illetve azt aránytalan mértékben megdrágítaná. Személyes fogyasztás és környezetvédelem, klímastabilizálás itt nyilvánvalóan összeütközik, de ne felejtjük el, hogy minden megszorítás innovációs reakciókat vált ki, tehát az eredmény alacsonyabb fogyasztás és energiaracionalizálás lenne (amennyiben az intézményi feltételek rendelkezésre állnak).

Az Európai Bizottság Energiaügyi Főigazgatósága a CO₂-kvóták elosztásának szakmai szempontú vizsgálatát a PRIMES modell segítségével végezte, amelynek kidolgozói és üzemeltetői már több évtizede dolgoznak ezen a területen. A PRIMES minden EU-tagországra elvégezte az egységes metodika szerinti számítást. Ez a modell a CO₂-emisszió számítását részletes fajlagosok alapján és a műszaki fejlődést figyelembe véve végezte el. Bár a modell közvetlenül a gazdasági válság előtt készült, napjainkban is használható némi fenntartással (13. táblázat). (Az energiák világpiaci árának átmeneti csökkenése az energiafogyasztást ösztönözte.)

13. táblázat: Magyarország CO₂ emissziójának alakulása

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
CO₂ emisszió, millió tonna									
Magyarország összes CO ₂ emissziója	65,5	56,8	53,6	55,0	56,5	60,5	63,9	65,3	66,5
Ebből az energia-szektor CO ₂ emissziója	23,0	25,2	22,5	19,2	19,1	21,0	22,7	23,5	24,4
Magyarország összesen, milliárd Ft-ban, 270 Ft/euró árfolyamon számolva									
5 euró/CO ₂ , variáns esetében	88,4	76,7	72,4	74,3	76,3	81,7	86,3	88,2	89,8
25 euró/CO ₂ , variáns esetében	442,1	383,4	361,8	371,3	381,4	408,4	431,3	440,8	448,9
Energia-szektor összesen, milliárd Ft-ban, 270 Ft/euró árfolyamon számolva									
5 euró/CO ₂ , variáns esetében	31,1	34,0	30,0	25,9	25,8	28,4	30,6	31,7	32,9
25 euró/CO ₂ , variáns esetében	155,3	170,1	149,9	129,6	128,9	141,8	153,2	158,6	164,7

Forrás: PRIMES tanulmány, Európai Bizottság Energiaügyi Főigazgatósága¹⁴

A fenti adatok alapján az energiaszektor CO₂-kvótán keresztüli támogatását két elég széles sávban vizsgáltuk: 5 euró/tCO₂ és 25 euró/tCO₂ áron. Erre azért volt szükség, mert most a válság miatt az alsó érték körüli ár érvényesül, de a hosszabb távú világpiaci trendek érvényre jutása után és a klímastabilizálás előre haladásával a felső sáv körüli érték valószínűsíthető. Összefoglalva: 2010-ben az energiaszektor az ingyenes CO₂-kvóták révén *26 és 130 milliárd forint* közötti összegű számított (relatív, viszonylagos) támogatásban részesül.

Mindez összefügg a következő fejezetben tárgyaltakkal.

7. Az energiatermelés során jelentkező környezetterhelés (a költségek externalizálása)

Az energiatermelés során keletkező környezeti és egészségi károk meg nem fizetését is támogatásként kell értékelni. Ennek mennyiségre a következő módszertan alapján becslést készítettünk.

A hatás-útvonal értékelés módszer (Impact Pathway Approach) az ExternE kutatás során került kidolgozásra (Európai Bizottság, 1999; ExternE, 2005). A módszer segítségével az energiatermelésre visszavezethető légszennyező anyagok hatásait lehet monetáris formában meghatározni. A módszer négy fő lépésből áll (ExternE, 2005¹⁵):

1. Emissziók meghatározása. A releváns technológiák és szennyezőanyagok specifikálása.
2. Diszperziós modellek felállítása. A megnövekedett szennyezőanyag koncentráció kiszámítása minden érintett régióban.
3. Kitétség-válasz függvények meghatározása (dose-response function, más néven exposure-response function). A fizikai hatás nagysága a káros hatásnak való kitétség függvényében. A megnövekedett koncentráció dózisének kiszámítása, majd a fizikai hatás kiszámítása a dózis függvényében.
4. Pénzbeli értékelés. A hatások közgazdasági értékelése.

A számszerűsített légszennyező anyag emissziók kiterjednek az üvegházhatású gázokra (CO₂, N₂O, CH₄) és a hagyományos légszennyező anyagokra (SO₂, NO_x, PM, NH₃, NMVOC). A levegőszennyezésen keresztül externáliákon kívül lehet még egyéb externális környezeti hatásokat (látvány, vagyis vizuális környezetszennyezés; zajterhelés; víz- és talajszennyezés; balesetek) is vizsgálni, azonban ez meghaladná a jelen tanulmány kereteit (megjegyezzük továbbá, hogy ezeknek a mértéke vélhetően elmarad a levegőszennyezés externális költségének szintjétől).

Az energiatermelés környezeti kárait a MethodEx szakpolitikai eszköztár (Methodex policy toolbox, 2007¹⁶) értékeinek alkalmazásával számszerűsítettük. Ennek keretében az ExternE (2005) módszertant vettük alapul¹⁷. Ezek alapján levegőszennyező anyagok kibocsátásának egy tonnára vetített költségét Magyarországra alkalmazva a 14. táblázat mutatja.

14. táblázat: A szennyezőanyag kibocsátás egységköltsége (euró/tonna)

	NH ₃	NO _x	PM _{2.5}	SO ₂	VOC	CO ₂	N ₂ O	CH ₄
Egység-költség (€/t)	4 574	1 700	23 054	2 600	470	19	5 890	399

Forrás: ExternE, 2005

Megjegyezzük, hogy – különösen az éghajlatváltozás esetében – a fajlagos költségek jelentős bizonytalanságot hordoznak magukban. A MethodEx által használt elkerülési költség mellett a CO₂-nek létezik egy piaci ára és szakirodalmi szinten egy úgynevezett társadalmi költsége

¹⁵ ExternE, 2005, Externalities of Energy – Methodology 2005 Update. EUR 21951 EN. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2005.

¹⁶ MethodEx Policy Toolbox, 2007, [BeTa-MethodEx](#). In MethodEx, 2007, Methods and data on environmental and health externalities: harmonising and sharing of operational estimates. Final Technical Report: Methods. pp.299.

¹⁷ Mortalitásra az életév veszteség (life years lost), mortalitás értékelésére a medián életév érték (Value of Life Year, VOLY), ózon egészségügyi vonatkozásaira a SOMO 0 (Sum of Ozone Means Over 0 ppb). Az üvegházhatású gáz kibocsátások értékelése a CO₂ elkerülési határköltsége (MAC) alapján, diszkontálás, valamint a társadalmi méltányosság súlyozása (equity weighting) nélkül történt.

is. A piaci ár leginkább az európai kibocsátási jog kereskedelmi rendszerével (EU ETS) ragadható meg (13 euró/t EUA körül mozog 2011. június végén). A CO₂-kibocsátás társadalmi költsége ezekkel szemben jóval magasabb értéket tesz ki. A becslések bizonytalansága nagyon nagy, számos olyan elemet tartalmaz, amelyet nehéz pénzben kifejezni, ezért a szakirodalomban viszonylag nagy szórást találunk. Ez nem véletlen, ha végiggondoljuk, hogy milyen nehéz megbecsülni az éghajlatváltozás jövőbeni kárait¹⁸. Talán nem tévednénk hatalmasat, ha társadalmi költségként 100 euró/t értéket vennénk alapul (ez az érték amúgy megegyezik az európai kibocsátási jog kereskedelmi rendszerében alkalmazott büntetés mértékével).

(a) Az energiaszektor (villamos energia és hőtermelés) externális költségei

A KSH adatai szerint a levegőszennyező anyagok kibocsátása a villamos energia és hőtermelés területén a 15. táblázatban feltüntetett adatok szerint alakult 2009-ben.

15. táblázat: A levegőszennyező anyagok kibocsátása a villamos energia és hőtermelés területén 2009-ben és ennek externális költségei

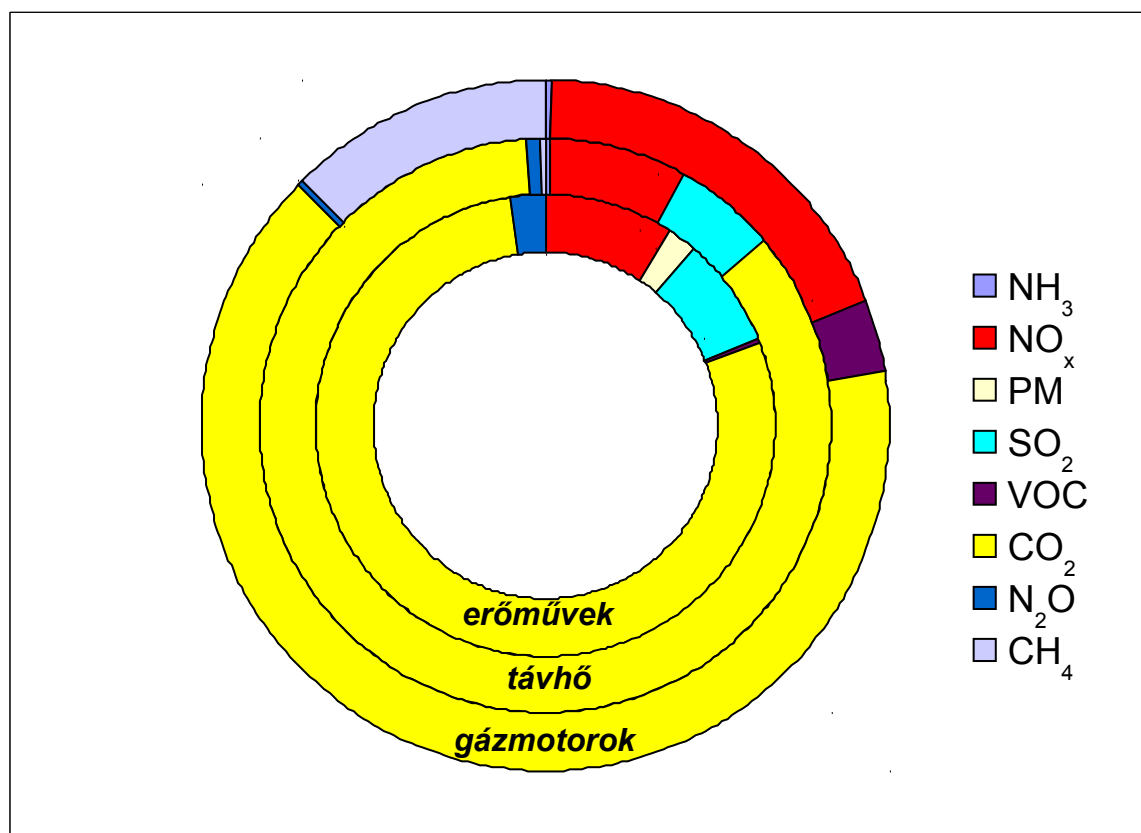
	NH ₃	NOx	PM _{2.5}	PM ₁₀	SO _x	NMVOC	CO ₂	N ₂ O	CH ₄
Erőművek (ezer tonna)	0,0892	19,236	0,060	0,248	10,429	2,493	14828,68	1,428	0,933
Távhő(ezer tonna)	0,0049	0,513	0,000	0,000	0,249	0,024	504,51	0,019	0,045
Gázmotorok (ezer tonna)	0,0146	4,919				2,976	1490,06	0,033	13,571
Externális költség (milliárd Ft)	0,1	11,8	2,0		7,8	0,7	89,7	2,4	1,6

Forrás: KSH, 2011, ill. saját számítások

Amennyiben a légszennyező anyagok kibocsátási adatait besorozzuk a fajlagos együttthatókkal, úgy azt kapjuk, hogy **a fosszilis tüzelőanyagok elégetése az erőművek esetében 101 milliárd forint externális költséget okozott** 2009-ben, amelyhez még 3 milliárd forint adódott hozzá a távfűtés és 12 milliárd forint a gázmotorok részéről. Természetesen a kapott értékek a jelentős bizonytalanságok miatt csupán jelzés értékűnek tekintendők. Amennyiben a szén-dioxidot társadalmi költségen számoljuk (100 euró/t), akkor az energiatermelés becsült externális költsége 500 milliárd forint körül alakult. Az externális költségek több mint háromnegyede a szén-dioxid-kibocsátáshoz kapcsolódik. Jelentős még a nitrogén-oxidok, a kén-dioxid, a dinitrogén-oxid, a szilárd részecske (PM) emisszió externáliája.

¹⁸ Az éghajlatváltozás társadalmi költségéről (Social Cost of Carbon) lásd többek között: Stern jelentés, FUND model, PAGE model, IPCC, VAHAVA, EEA, OECD, Paul Watkiss, Tom Downing, Richard Tol, Martin Weitzman, David Pearce, stb.

2. ábra: A levegőszennyező költségek megoszlása a villamos energia és hőtermelés területén 2009-ben

Az externális költségek internalizálásának egyik módja az adók kivetése. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a fosszilis tüzelőanyagok felhasználását (mint minden tevékenységet) ugyan terhelik adók (pl. áfa), azonban ezek a társadalmi rezsiköltségek fedezetéül szolgálnak, tehát ezek nem tekinthetők az externáliák kiadásának. Ez alól az energiaszektorra vonatkozóan csak az energiaadó kivétel, amelyet valóban úgy tekinthetünk, mint az externáliák internalizálását szolgáló adót, azonban ennek mértéke igen csekély, hiszen a belőle származó államháztartási bevétel 2009-ben mindössze 13,2 milliárd forintot¹⁹ tett ki. A különbséget ennek megfelelően olyan környezeti kárnak kell tekintenünk, amelyet az egész társadalom fizet meg, és nincsen kompenzálva.

Egyébként kimutattuk, hogy az energiára kivetett adók több vonatkozásban (társasági adó, távhő áfája, az energiaszektor dolgozóinak adómentesen biztosított áram stb.) még az általános adószintet sem éri el. Tehát nemhogy az externáliák nincsenek internalizálva, de a villamos energia és hőtermelés területére kivetett adók még a társadalmi rezsiköltségek arányos részét sem érik el.

(b) A háztartási energiafelhasználás externális költségei

¹⁹ Ld. <http://www.parlament.hu/irom39/01062/adatok/fejezetek/42.pdf>

Az előző fejezetben bemutatott módszertan szerint megvizsgáltuk a háztartásokban felhasznált fosszilis tüzelőanyagok externális költségeit (a közlekedést nem számítva). A háztartások fosszilis tüzelőanyag felhasználására visszavezethető levegőszennyező anyagok 2009. évi kibocsátását a 16. táblázatban mutatjuk be.

16. táblázat: A háztartások fosszilis tüzelőanyag felhasználása során kibocsátott levegőszennyező anyagok és externális költségük 2009-ben

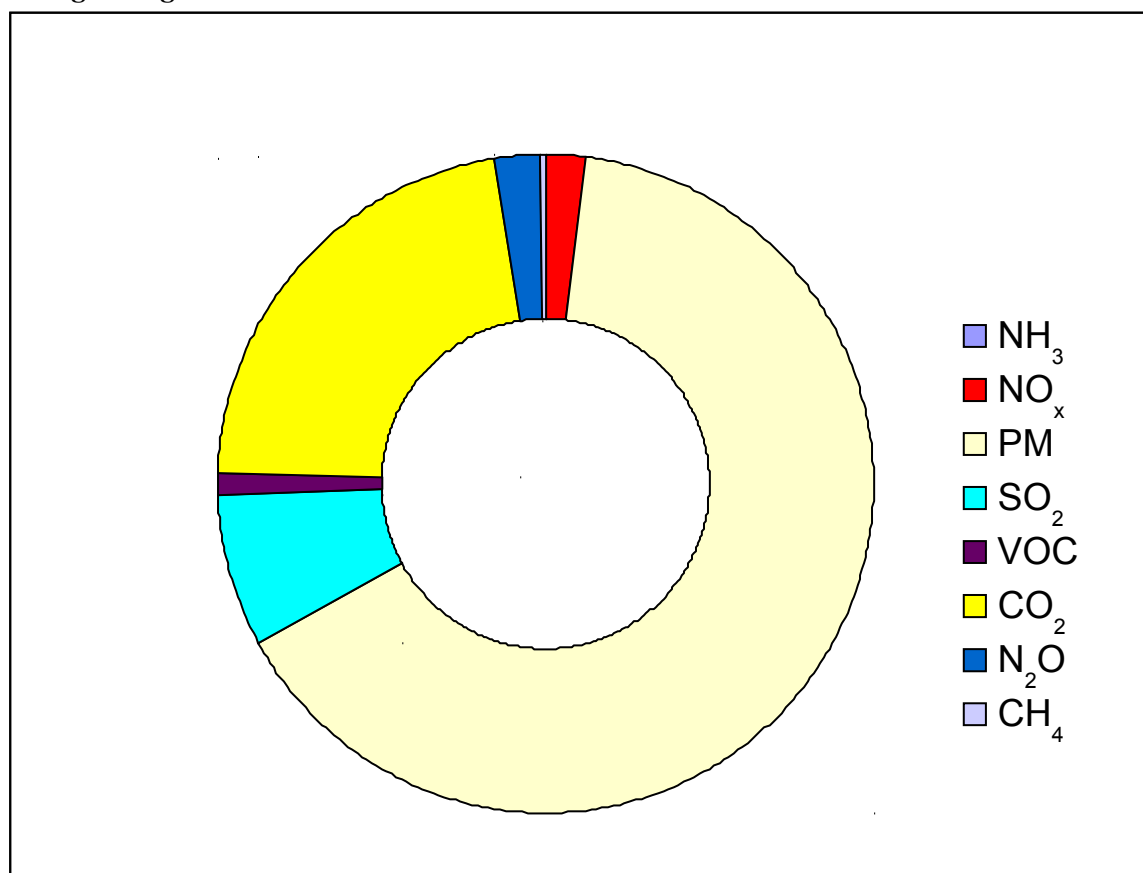
	NH ₃	NO _x	PM _{2.5}	PM ₁₀	SO _x	NMVOC	CO ₂	N ₂ O	CH ₄
Emisszió (ezer tonna)	0,1	10,6	9,8	16,5	26,7	22,4	10756,3	3,4	8
Externális költség (milliárd Ft)	0,1	5,0	107,0	63,2	19,5	3,0	57,3	5,6	0,9

Forrás: KSH, 2011

Amennyiben a háztartások esetében is besorozzuk a légszennyező anyagok kibocsátási adatait a fajlagos együttthatókkal (lásd a 14. táblázatot), úgy azt kapjuk, hogy **a fosszilis tüzelőanyagok háztartásokban történő felhasználása 262 milliárd forint externális költséget okozott** 2009-ben. Természetesen a kapott értékek a jelentős bizonytalanságok miatt ebben az esetben is csupán jelzés értékűnek tekintendők. Amennyiben a szén-dioxidot társadalmi költségen értékeljük (100 euró/t), úgy a fosszilis tüzelőanyagok háztartásokban történő felhasználásának becsült externális költsége 500 milliárd forint körül alakult.

Vélhetően a kisméretű, sokszor nem hatékony, szűrő nélküli tüzelőberendezésekben (kályhák) történő égetéseknek megfelelően a PM-kibocsátások okozzák a legnagyobb költséget. A háztartások fosszilis tüzelőanyag felhasználására visszavezethető externális költségek kétharmada a PM-emisszió számlájára írható. Jelentős még ezen kívül a szén-dioxid kibocsátás költsége, továbbá a kén-dioxidot is meg kell említeni (lásd a 2. ábrát!).

3. ábra: A háztartások fosszilis tüzelőanyag felhasználása révén jelentkező levegőszennyező költségek megoszlása 2009-ben

Összességében tehát az energiaszektor és a háztartások (közlekedés nélküli) energiafelhasználása 2009-ben csak a levegőszennyezés következtében (beleértve az üvegházhatású gázok kibocsátását is) 360-950 milliárd forint externális költséget okozott.

Ismételten felhívjuk a figyelmet arra, hogy a levegőszennyezés externáliáin kívül számos egyéb externália létezik, azonban ezek elemzésére a jelen tanulmány keretei között nem volt lehetőségünk.

A környezeti károk fenti összegének nagyságát tekintve, fontos következtést vonhatunk le: a privatizáció után a magyar gazdasági vezetés hibát követett el azzal, hogy a környezeti károkat adók formájában nem terhelte a villamos energiára, mert ezzel a külföldi cégek profitját növelte. Ezt most kell pótolnunk úgy, hogy a külső költségekkel a cégek profitját kell fokozatosan az EU átlagos szintjére csökkenteni. Ellenkező esetben kétszeresen fizetünk rá: a környezeti szennyezés és profitkiáramlás terhét is viselnünk kell.

A környezeti károk költségeinek internalizálására megfontolandó az energiaadó ennek megfelelő emelése a következő módon:

- (1) A háztartási energia adóztatása és az emiatti szociális problémák kezelése megfelelő kompenzációval.
- (2) A vállalatok által felhasznált energia megadóztatása a svéd modell szerint, amelynek lényege, hogy az állam megállapítja az adót, azonban azt nem kell befizetni, ha a cég vállalja, hogy meghatározott időn belül energiahatékonysági programot dolgoz ki és

- hajt végre, és azt ténylegesen meg is valósítja.
- (3) A közintézmények által felhasznált energia megadóztatása a fentihez hasonló módon, de állami finanszírozás segítségével

Mindennek részletes kidolgozása meghaladja a jelen tanulmány kereteit. Egy vonatkozó részletes tanulmányban szükséges megvizsgálni a javasolt intézkedések hatását az államháztartásra, a bruttó hazai termékre, a bruttó nemzeti jövedelemre, a háztartások jövedelmére, a foglalkoztatottságra, az inflációra és az innovációra – lehetőség szerint számszerűsítve, ahol pedig ezt a rendelkezésre álló források nem teszik lehetővé, ott kvalitatív módon.

A környezet terhelése nagy mértékben függ a felhasznált energiahordozó fajtájától. Ezt mutatja például, hogy az egyes tüzelőanyagok fajlagos széndioxid-kibocsátása között jelentős a különbség (17. táblázat).

17. táblázat: Néhány hagyományos tüzelőanyag fajlagos szén-dioxid kibocsátása, tonna CO₂/TJ

Tüzelőanyag	Fajlagos kibocsátás
Antracit	98,3
Feketeszén	94,6
Barnaszén	96,1
Lignit	101,2
Tőzeg	106,0
Nyersolaj	73,3
Cseppfolyósított földgáz	63,1
Gázolaj (dízel)	74,1
Maradékolaj	77,4
Petrolkoks	100,8
Földgáz	56,1
Metán	55,1

Forrás: Pavics Lázár: Energiatámogatások. (Kiss Károly szerk.: Tiltandó támogatások, 93-112. old.)

8. Hankook: példa az energián keresztüli támogatás negatív hatásáról

A fajlagosan magas energiaigényű tevékenységek támogatásának negatív hatását a Hankook példáján keresztül lehet jól bemutatni. A rácalmási (dunaújvárosi) gumiabroncsgyár létesítését jelentős állami támogatással segítették elő annak ellenére, hogy a termék, a gumiabroncs nem korszerű, és nem magas, hanem kifejezetten alacsony hozzáadott értékű gyártmány. A gazdaságszerkezeti problémát főleg az okozza, hogy a gumiabroncs anyaga is gyakorlatilag magas energiatartalmú anyagokból áll, és előállításánál is fajlagosan magas energiát igényel. Az energiaárak mostani és az elkövetkező években várható világszerte növekedése tovább rontja e rossz szerkezetet. Stratégiai szempontból energiaimportunkat és ezzel energiafüggőségünket tovább növeli.

A Hankook támogatása két részre bontható:

- 1.) A GKM által publikált 15.881 millió forint beruházásösztönzési közvetlen támogatásból.

2.) A GKM által nem publikált közvetett támogatásokból. Ebből eddig csak az ingyenes CO₂-kvótát, illetve annak támogatási értékét tudtuk közvetett úton kiszámolni. A gyár termelése során már az első ütemben is nagy mennyiségű energiát használt fel: villamos energiából 84.000 MWh/év, földgázból 9 214 800 m³/év a felhasználás a környezeti hatástanulmányban (9. oldal) lévő adatok szerint. Az évtizedek óta termelő hazai gumiabroncsgyárak kvótájából levezetve, illetve arányosítva, a Hankook termelésének első szakaszában (5 millió darab) *CO₂ közvetlen telephelyi kibocsátása évente 20.000 tonna körüli becsülhető.* A CO₂-kibocsátási jogok napi piaci értékkel rendelkeznek, és áruk az EU-s szigorításokkal és a szabad kvóták fogyasztásával exponenciálisan fog növekedni. 2006. február 17-én ez az ár 26,85 euró/tonna volt. Miután a szén-dioxid kibocsátásának már van egy piaci ára, így könnyen kiszámolható az éghajlatváltozáshoz való hozzájárulás révén okozott környezeti kár. Tehát akkori áron minden egyes tonna kibocsátott CO₂ mintegy 27 euróba került. Ezzel a számmal kell beszorozni a *közvetlen* CO₂-kibocsátás mennyiségét. A létesítendő új beruházásnál a *közvetett* CO₂-kibocsátást is figyelembe kell venni, ami a vásárolt villamos-energia mennyiségéből számolható ki. Ez a Mátrai Erőmű fajlagosával számolva *114456 tonna CO₂ kibocsátását* jelenti. Összegezve, a Hankook-Rácalmás gyár 2008. évi teljes termelési mennyisége (5 millió gumiabroncs) *összesen 134.226 tonna CO₂ egységet* igényel, de a termelés 10 millió darabra történő emelése után az ingyenes CO₂-kvóta kétszeresére nő. Ez azt jelenti, hogy a gyár 30 évre előirányzott működése során *28 milliárd forint összegű támogatást* kapna az ingyenes kvóta biztosítása esetén, változatlan kvótaárral számolva (ami nyilvánvalóan nem tükrözi a valóságot, hiszen a kvóták ára emelkedni fog).

Értesüléseink szerint a Hankook egyéb jelentős kedvezményekben is részesült, azonban ennek értékét nem tudjuk forintosítani.

Összefoglalva: a 10 millió darab gumiabroncs termelés elérése esetén a *Hankook összesen több mint 44 milliárd forint támogatásban* részesül, melynek ellenében mindössze 1200 új munkahely létesítését vállalja. Ebből következik, hogy egy új munkahely létesítése közel 30 millió forintba kerül a társadalomnak. Ez az út járhatatlan nemcsak szerkezeti okok miatt, hanem a foglalkoztatás kényszerű növelése miatt sem, mert ilyen magas árat nem tudunk megfizetni. Ilyen módon 100 ezer új munkahely támogatás igénye mintegy 3000 milliárd forintba kerülne.

8. Energiaracionalizálás és foglalkoztatás

Amint fentebb említettük, az energiaracionalizálást úgy kell megoldani, hogy az minél több hazai munkahely létrehozásával járjon.

A hazai foglalkoztatás jelenlegi katasztrofális helyzetének rendezését először is a helyzet valós elemzésével kell indítani. A foglalkoztatás-statisztikai adatok tartalma 2008-tól a közcélú munkának a foglalkoztatásba történő formális bevonásával és annak jelentős bővítésével megváltozott. Ennek következtében a hazai foglalkoztatás-statisztikai adatok a valóságnál kedvezőbb képet mutattak és mutatnak. Itt a probléma lényege, hogy a közcélú munkában foglalkoztatottak gyakorlatilag csak átmenetileg és formálisan minősülnek foglalkoztatotti státuszúaknak.

Jelenleg a KSH adatszolgáltatásában a közigazgatásban szerepel a közcélú munka teljes létszáma. Az eddigi főleg szociális jellegű támogatást részben a közcélú munkában való

résztételre váltották fel. Ez csak társadalmi, főleg munkára való nevelési célt szolgál, így egy fokkal kedvezőbb, mint az eddigi szociális támogatási forma. A probléma lényegét tekintve a **jelenlegi helyzet nem fenntartható** voltát végül a Bajnai-kormány is felismerte és 2010 februárban egy rendkívül szerény, 0,5 milliárd Ft összegű keret erejéig a közcélú munka kkv-k keretében történő végzésére pályázatot indított el.

A fentiekből következik, hogy az eddigi statisztikai adatokat a fenti tartalomnak megfelelően kell felülvizsgálni és korrigálni. Ezt azért is szükséges elvégezni, hogy a régi és az új kormány foglalkoztatási adatai egyértelmű elhatárolásra kerüljenek. Nyilvánvaló, hogy a 2010. évi 87 ezer főre teljesült közcélú munkások száma nem azonos azok tartós foglalkoztatásával, mert a költségvetési keret kimerülésével foglalkoztatási lehetőségük megszűnik, legjobb esetben munkanélküliekké és nem inaktívvá válnak. Ezért ezeket célszerű visszamenőlegesen a munkanélküliek közé átsorolni. Ebből következik, hogy az új kormány feladatává válik e 87 ezer fő számára is tartós munkahelyek létesítése, ezért is igazságtalan lenne Bajnai-kormány munkahely létesítési teljesítményébe beszámítani.

18a. táblázat: A foglalkoztatási ráta az EU-ban és egyes tagállamaiban

Ország	Ezer fő, 2009	Foglalkoztatási ráta, százalék										2010
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
Ausztria	4 002	67,9	67,8	68,1	68,2	66,5	68,6	70,2	71,4	72,1	71,6	71,7
Csehország	4 857	64,9	65,0	65,5	64,9	64,1	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4	65,0
Dánia	2 721	76,4	75,9	76,4	75,1	76,0	75,9	77,4	77,1	78,1	75,7	73,4
Lengyelország	15 630	55,1	53,7	51,7	51,4	51,4	52,8	54,5	57,0	59,2	59,3	59,3
Magyarország	3 751	55,9	56,1	56,2	57,0	56,6	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4	55,4
Németország	38 131	65,3	65,7	65,4	64,9	64,3	66,0	67,5	69,4	70,7	70,9	71,1
Románia	8 805	64,2	63,3	58,6	58,7	58,7	57,6	58,8	58,8	59,0	58,6	58,8
Szlovákia	2 357	56,3	56,7	56,5	57,9	56,7	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2	58,8
Szlovénia	955	62,7	63,6	64,3	62,5	65,6	66,0	66,6	67,8	68,6	67,5	66,2
Európai Unió-27	213 883	62,1	62,5	62,4	62,7	62,8	63,6	64,5	65,4	65,9	64,6	64,2
Euró-zóna-16	139 430	61,2	62,0	62,3	62,6	62,8	63,7	64,6	65,6	66,0	64,7	64,2

18b. táblázat: Magyarország és EU-27 országok közötti foglalkoztatási rés* alakulása

	Foglalkoztatási ráta, százalék										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Magyarország**	55,9	56,1	56,2	57,0	56,6	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4	55,4
Közmunkások éves száma (ezer fő)									31,1	61,0	87,0
Közmunkások foglalkoztatási rátában foglalt %-a									0,5	0,9	1,3
Magyarország közmunkások nélkül (%)									56,2	54,5	54,1
Európai Unió-27	62,1	62,5	62,4	62,7	62,8	63,6	64,5	65,4	65,9	64,6	64,2
Foglalkoztatási rés	-6,2	-6,4	-6,2	-5,7	-6,2	-6,7	-7,2	-8,1	-9,2	-9,2	-8,8
Foglalkoztatási rés, közmunkásokkal korrigálva									-9,7	-10,1	-10,1
Foglalkoztatás rés, ezer fő***	-424,1	-438,5	-424,7	-389,7	-423,2	-456,6	-490,7	-550,8	-625,1	-622,9	-595,7
15 és 64 éves népesség, ezer fő	6 840,7	6 851,4	6 849,7	6 836,2	6 826,3	6 814,7	6 815,8	6 799,7	6 794,2	6 771,0	6 769,3

Megjegyzések:

* A 15 és 64 éves népesség foglalkoztatási rátája

** Közmunkásokkal

*** A foglalkoztatási rés a magyarországi munkahelyek számában kifejezve!

Forrás: KSH és EUROSTAT

Magyarország számára egyértelműen előnyös a reálgazdasági foglalkoztatási szint kiszámítása és prezentálása, mert akkor kiderül, hogy EU-országok között Magyarországon a legalacsonyabb a foglalkoztatási ráta (2009-ben a publikált 55,4 % helyett, ténylegesen csak **54,5 %** volt), és akkor olyan intézkedéseket is hozhatunk, amelyekkel erőteljesebben védhetjük a hazai munkahelyeket, illetve pótlólagos pénzeszközöket mozgósíthatunk munkahelyek létesítésére. Persze, ez csak átmeneti időre lehet érvényes, például az EU15 országok vagy EU 27 országok foglalkoztatási ráta szintjének eléréséig, amely 2009-ben **65,9 %** volt. A foglalkoztatási ráta fenti különbsége 11,4 százalékpontot tett ki 2009-ben, ami óriási hátrány hazánk számára. Ez azt jelenti, hogy EU27-országokon belül hazánkban a legalacsonyabb a foglalkoztatási szint. Sajnos a belpolitikai okokból a közcélú foglalkoztatottakkal kozmetikázott munkanélküliségi rátát publikálják, így Máltán kívül Szlovákiánál és Spanyolországnál is kedvezőbb munkaerő-piaci, illetve munkanélküliségi rátát mutatott ki.

A 18. táblázatban az általunk hozzáférhető legfrissebb adatok szerint a korrigálatlan **foglalkoztatási ráta 2010-ben** Magyarországon volt a legalacsonyabb, mindössze 55,4

százalékot ért el, a követő sorrend: Máltán 56,0%, a visszaesőben lévő Spanyolországban 58,6%, Görögországban 59,6 %volt. A visegrádi országokat vizsgálva, Csehországban 65%, Szlovákiában 58,8%, Lengyelországban pedig 59,5% volt.

A táblázatban bemutatjuk azt is, hogy Magyarországon az EU-27 országokhoz viszonyított alacsonyabb foglalkoztatási szintje miatt a 2000 és 2010 évek között az EU-27 átlagához viszonyítva évente mintegy 400 és 600 ezer munkahellyel kevesebb volt. Miután az előző kormány a foglalkoztatási adatokkal is trükközött, a közmunka erőltetett felfutásával, még további több tíz ezer munkahelyet veszítettünk el.

Összefoglalás

A környezet terhelése szempontjából a legkritikusabb ágazat a fosszilis energiák bányászata, termelése, forgalmazása és felhasználása. Ennek ellenére az energia-szektor – szerte a világon, s így hazánkban is – a legjobban támogatott területek közé tartozik. Ez mind gazdaságelméleti, mind környezetvédelmi szempontból abszurd helyzet: az államnak be kellene avatkoznia, hogy az externalizált (mások által viselt) környezeti károkat internalizálja, azaz az okozókra terhelje. Az állami beavatkozás azonban jelenleg éppen ellenkezőleg történik, és így tovább növeli a bajt, mert a károk internalizálása helyett támogatja az energia-termelőket és -fogyasztókat. Így az állami beavatkozás nem a piaci kudarc felszámolását eredményezi, hanem azt még intézményi, szabályozási kudarcra is tetézi.

Az okok között elsősorban a jelenlegi helyzet fenntartásában érdekelt, nagy érdekérvényesítő erővel bíró érdekcsoportok befolyását említhetjük, de rövidtávú lakossági és foglalkoztatási érdekek is szerepet játszanak. (Például abban, hogy az alacsony hatékonyságú szén-erőművek csak jelentős támogatással működtethetők.)

Az energiatermelők és -forgalmazók, valamint az energiaigényes tevékenységeket folytatók és az arra épülő profilok (útépítés, autógyártás stb.) súlyát megnöveli az a sajátos körülmény, hogy az energiaszektor a Horn-kormány idején privatizálták (pontosabban fogalmazva: külföldi kézbe adták), s a többi kapcsolódó, arra épülő gyártási profil is külföldi tulajdonban van. Egy olyan magyar kormánynak, amely elhatározná e teljesen indokolatlan és a gazdaságot a rossz struktúra felé terelő támogatások csökkentését, így ráadásul még a külföldi érkeltségekkel is meg kellene birkóznia.

Számításaink végeredményeit a 19., összefoglaló táblázat tartalmazza.

19. táblázat: Energiatámogatás Magyarországon (összefoglaló táblázat)

Sor-szám	Megnevezés	2008	2009	2010	2011 becslés
1.	Forint felértékelés hatása az energiahordozók importjára (fogyasztói ár és Ft/euró)	1 513,4	898,4	1 250,8	1 500,0
	Forintfelértékelés hatása az energiahordozók külkereskedelmének egyenlegére (fogyasztói ár és Ft/euró)	1 069,6	672,1	890,3	1 000,0
2.	Adók elmaradt valorizációja (csak üzemanyagokra)	316,1	293,8	205,8	236,3
3.	A szénipar, szénfillér támogatása	10,0	8,9	8,9	7,0
4.	Bányajáradék meghagyása	151,1	87,9	86,2	77,9
5.	Import elszámolása mediterrán, Brent árbázison, import pedig Ural med alapon történik	20,0	20,0	20,0	20,0
6.	Készletezési díj fogyasztókra terhelése	10,0	10,0	10,0	10,0
7.	Üzemanyagok kereskedelmi árrése magas	40,0	40,0	45,0	50,0
8.	Villamos energia import járadéka, reexportra számolva	8,6	7,8	7,2	7,0
9.	Állami tulajdonú cég, MVM vagyonszerzése	80,0	70,0	70,0	70,0
10.	Kapcsolt villamosenergia-termelés (KÁT) támogatása*	66,9	62,0	60,0	94,4
11.	Hálózat fejlesztés terhe (éves bontásban)	9,0	10,0	11,0	12,0
12.	Energia termelő szektor létszám leépítésének terhe	40,0	40,0	40,0	40,0
13.	Ingyenes CO ₂ kvóták (13,9 millió egység/év, 7,42 euró/egység áron)	25,9	28,9	28,7	28,7
14.	Környezeti károk (a 2009. évi adatokkal számolva)	360-950	360-950	360-950	360-950
15.	Gázár és távhő támogatás (lakossági)*	82,0	62,0	25,0	26,5
16.	Távhő támogatás alacsonyabb ÁFA bevezetésével	0,0	2,5	17,0	17,0
	Összesen (1. sorszámú tétel nélkül)	859,6	743,9	634,8	696,8
2/a	Az adók valorizációjának és szerkezetének elmaradása	316,0	321,0	353,0	385,0
17.	Fekete gazdaság (háztartások fekete üzemanyag-felhasználása)	604,5	606,7	690,4	700,0
	Végösszesen, min.	1 824,0	1 737,8	1 832,4	1 905,5
	Végösszesen, max.	2 414,0	2 327,8	2 422,4	2 495,5
	GDP, milliárd Ft	26 754	26 054	26 200	28 440
	Végösszesen a GDP százalékában kifejezve, min.	6,8	6,7	7,0	6,7
	Végösszesen a GDP százalékában kifejezve, max.	9,0	8,9	9,2	8,8

* Ezeket a tételeket differenciáltan kell kezelni, különösen a távfűtés vonatkozásában. A részletes kifejtést lásd a 6.1. és 6.2. pontban.

Az energia-adók nemzetközi összevetésben. A magyar gazdaság, s így a magyar energiaszektor az egységes piacon működik, ezért vizsgálatunk első körét ebben a dimenzióban végeztük el. Miközben energia-féleségeink ára többnyire azonos, vagy esetenként – főleg a villanyáramnál –, kissé magasabb az EU nyugati országaiéhoz képest, az energia-adók alacsonyabbak, de alacsonyabb az inputok költsége is (kitermelés, föld, munkaerő). Ebből következően magasabb a haszon és az implicit támogatás mértéke is.

A forint reál-felértékelődésének hatása az energiaiimport ösztönzésére. 2000-hez képest az euró forint-árfolyama 2008-ig csökkent (tehát a forint felértékelődött), azóta nőtt; az index 107. A fogyasztói árindex 173,4, a kettő hányadosa 1,62, tehát a forint reálfelértékelődése az elmúlt évtizedben 62%-os. Ez erőteljesen ösztönzi az energia-importot, az utóbbi három évben évi 900 és 1.500 milliárd Ft nagyságrendben. De ha csak az energia-külkereskedelem egyenlegével számolunk, ez a hatás akkor is óriási: évente 1070, 672, 890 és kb. 1000 milliárd Ft 2008 és 2011 között. Nagyvonalakban ez az energiaszektor támogatására utal, legalább is nagyságrendileg érzékelteti a jelenséget. A továbbiakban a táblázat a közvetett vagy implicit támogatások rész-összetevőit tartalmazza.

Elmaradt valorizáció (táblázat, 2. és 2/a sor. Annak következtében, hogy az üzemanyagok fogyasztási adója nem követi az inflációt és átmenetileg csökkent az áfa kulcsa, 2008-ban 316 milliárd, 2009-ben 294 milliárd Ft támogatásban részesültek a fogyasztók ahhoz képest, mintha reálértéken megmaradt volna a 2002. évi árszint. (2011. évi becslésünk: 236 milliárd Ft.) Ha nem csak a jövedéki adó valorizálásának elmaradásával számolunk, hanem azzal is, hogy közben némileg megváltozott az adószerkezet, e számított támogatás még nagyobb: 2009-ben 321 milliárd, 2010-ben 353 milliárd Ft és 2011-re számítva 385 milliárd Ft.

A hazai szénbányászat kis volumenű tevékenység, a hozzá kapcsolódó különféle támogatási formákat csak a kép árnyalása érdekében ismertetjük. A szénbányászok idő előtti nyugdíjba vonulása kb. évi 6,5 milliárd Ft terhet jelent a költségvetésnek, de ez szociális támogatás, ezzel nem számolunk. A szénbányászat csak 2% bányajáradékot fizet be a költségvetésbe (0,7 milliárd Ft), ha viszont a belőle származó hőértéket import-áron számolnánk, az jóval magasabb lenne, mint a belföldi termelési értéke, ugyanakkor a hazai előállítási költségek magasak, és az inflációval emelkednek. Tehát a hazai széntermelésben nem képződik járadék. Összefoglaló táblázatunkban csak a „szénfíllérek” szerepeltetjük, mely évi 10 milliárdról 7 milliárdra csökken.

A hazai szénhidrogén-termelés értéke 2008-ban világpiaci áron 294 milliárd Ft. Ennek költsége kb. 28 milliárd, tehát a 266 milliárd különbözet az államot illetné meg *bányajáradék* formájában. A költségvetési befizetés azonban csak 115 milliárd, tehát a támogatás ez esetben 151 milliárd. 2009-ben 88 milliárd, 2010-ben 86 milliárd volt a támogatás, 2011-ben pedig előreláthatólag 78 milliárd Ft lesz. A csökkenés amiatt történt, hogy az Európai Bizottság 2008-ban utasította a magyar kormányt, hogy 30,3 milliárd forinttal csökkentse a MOL-nál maradó bányajáradékot(!).

A MOL az alacsonyabb orosz beszerzési áron vásárolja a kőolajat, de a kőolajtermékek hazai árának kialakításakor a magasabb *mediterrán árbázist* alkalmazza, ez évente 20 milliárd forint körüli értéket tesz ki, amit szintén támogatásnak lehet tekinteni.

A kb. 100 milliárd forint értékű biztonsági készlet *készletezési díját* a fogyasztókkal fizettették meg, holott az a befektetőket kellene, hogy terhelje, hiszen a létesítmény az ő tulajdonukra száll. Továbbá, ezt az összeget a nyereségükből bőven tudnák fedezni. A költség: évente kb. 10 milliárd Ft.

Az üzemanyagoknak mind a nagykereskedelmi, mind a kiskereskedelmi *árrése* indokolatlanul magas. Fele akkora (a kettő esetében összesen 7-8%-os) árrés is elegendő üzleti profitot termelne; ez esetben évente kb. 40-50 milliárddal nagyobb lenne a költségvetés bevétele.

Villamos energia. Az olcsóbb ukrainai beszerzés miatti különbözetnek legalább a felét az államnak *külkereskedelmi különbözeti járadék* formájában el kellene vonnia, tekintettel az importőr monopolhelyzetére. Ennek hiányában az importőr 7-8-9 milliárd Ft támogatásban részesül.

Az *MVM* esetében nem valósul meg a 8-10%-os eszközarányos nyereség követelménye, tehát a vállalat ebben az értelemben veszteséges. E vagyonszétválás mértéke 2008-ban 80 milliárd Ft volt, azután évi 70 milliárd körülire csökkent. (Arról van szó, hogy az állam áldozatot vállal azért, hogy a lakosság olcsóbban jusson a villanyáramhoz; konkrétan a paksi erőmű által előállított energiát adja olcsóbban.)

A villamos energia *hazai költségszintje és értékesítési ára* között túlzottan nagy az eltérés, hozzávetőlegesen 100 milliárd Ft. A kormány 2009-ben ebből „energia-ellátók jövedelemadója” címen elvont 30 milliárdot, de 2010-ben már csak 20 milliárdot fog. A különbség (a 100 milliárdhoz képest) a támogatás.

A KÁT támogatás nagysága a tárgyalt években: 67, 62, 60 és 94 milliárd Ft. Ennek legnagyobb részét a kapcsoltan termelt villamosenergia támogatása teszi ki. A *kapcsoltan termelt villamosenergia* magasabb átvételi ára 2009-ben 50 milliárd Ft támogatást jelentett, mely 2010-ben valószínűleg 30 milliárdra csökkent. Ezek a támogatások környezetvédelmi szempontból indokoltak, hiszen az így termelt hőt felhasználó távfűtés jóval kevésbé terheli a környezetet, mint az egyedi fűtés. Figyelembe kell venni a kapcsolt erőművek primer-energia importot csökkentő hatását is. Indokolt a támogatás akkor is, ha a KÁT-erőművek megújuló energiát használnak fel, de az energiaforrásként rönkfát felhasználó erőművek támogatását – még ha ez EU-konform is – természetvédelmi okok miatt elutasítjuk. A támogatást az is indokolná, hogy a kapcsoltan hőt termelő erőművek fajlagos beruházási költsége magasabb, s ezáltal a versenyfeltételek egyenlőtlenek. A beruházások támogatása azonban nem a KÁT-rendszeren belül, hanem egyedileg történt, és mivel e beruházási költségek már megtérültek, a kérdés csak új erőmű építése esetén lesz aktuális. Közgazdaságilag vitatható kérdés, hogy a kapcsolt erőművek magasabb hatékonysága indokul szolgálhat-e arra, hogy a kevesebb környezetterhelést, import-megtakarítást és magasabb fajlagos beruházási költségeket a támogatási rendszer ne honorálja. Elvileg a közjóságot előállító, pozitív externáliát termelő gazdasági szereplőt támogatni kell. De e támogatásra azért kell, hogy sor kerüljön, mert a közjóságok és pozitív externáliák egyéni termelése a piacgazdaságban nem kifizetődő, s ezért kínálatuk szuboptimális. A kapcsolt hőtermelés azonban – ha az energiaárak kellően magasak – gazdaságos tevékenység, tehát a támogatás indokoltsága nem elvi, hanem gyakorlati kérdés.

Fogyasztói hálózatfejlesztési hozzájárulás címén az áramszolgáltatók eddig 132 milliárd forintot szedtek be. (Évente növekszik az összeg, jelenleg már meghaladta a 10 milliárdot.) Ez vagyoni jogilag indokolatlan, hiszen a saját tulajdonukat növelték vele.

A villamosenergia-ipari társaságok a privatizációt követően több mint 30 ezer fős *létszámleépítést* hajtottak végre. Ez azonban már a biztonságos működést veszélyezteti. Tízezer fő indokolatlan leépítése évi 40 milliárd Ft támogatásnak felel meg. A különféle *dolgozói kedvezményekkel* egyetértünk, a formáját azonban kifogásoljuk: a pénzbeli megváltás nem ösztönözné az áramfogyasztás növelésére.

A lakossági gáz és távhő támogatása 2008-ban és 2009-ben 82, ill. 62 milliárd Ft volt. Ezt követően a gázárak támogatása megszűnt, a távhőé pedig 25, ill. 26,5 milliárd Ft 2010-ben és 2011-ben. A fogyasztóknak nyújtott *gázár-támogatás* fokozatos leépítésével egyetértünk. Nem a szegény rétegek energia-felhasználását kell támogatni, hanem szociális helyzetükön kell javítani; rájuk bízva, hogy fogyasztásuk mely komponensét fogják növelni.

2010-től kezdve a távfűtés a kedvezőbb áfakulcs alkalmazásával összesen *36,5 milliárd Ft támogatásban* részesül függetlenül attól, hogy megújuló vagy nem megújuló energiát használ fel. A távfűtés sok síkon jelentkező előnyei miatt azonban nemzetgazdasági szempontból ezt nem tekinthetjük káros támogatásnak. Alátámasztja ezt az a nemzetközi (pl. német) gyakorlat is, mely ugyanezen indokok miatt támogatja a távfűtést.

Az áramtermelésben *keresztfinanszírozás* valósul meg; az alacsony áron átvett paksi áram révén a külföldi cégek nyereségét növelik. Kezdetben ez az állam által garantált 8, majd 10%-os eszközarányos nyereség fedezetéül szolgált, ma már azonban az állami garancia nem áll fenn, a szektor nyereségét a piaci viszonyok kellene, hogy meghatározzák. A keresztfinanszírozás összege fokozatosan növekszik; 2005-ben még nem érte el a 100 milliárdot, ma már – modellszámítások szerint – 200 milliárd körül van. A keresztfinanszírozás szintén az egyik útja-módja annak, hogy a hazai tulajdonú vállalatoktól átirányítsák a profitot a külföldi cégek felé (ezért ez sem szerepel külön tételként az összefoglaló táblázatban).

A széndioxid-kvóták 95%-ának ingyenes kiosztását csak feltételesen tekinthetjük támogatásnak, mert ez az EU kvótakereskedelmi rendszerének megfelelően történik, s eddig nem volt ilyen költség. Különböző kvótaárakon számolva az összeg a 26 és 130 milliárd Ft közötti sávba tartozik.

Externalizált környezeti és egészségi károk. Támogatásnak minősül az is, hogy az energiaszektor nem fizeti meg a másnak okozott károkat. Összességében az energiaszektor és a háztartások (közlekedés nélküli) energiafelhasználása 2009-ben csak a levegőszennyezés (beleértve az üvegházhatású gázok kibocsátását is) következtében 360-950 milliárd forint externális költséget okozott.

Végül a Hankook példáján keresztül mutattuk be, hogy milyen károkat okoz az a gazdaságpolitika, mely az energia-igényes tevékenységeket támogatja: a 10 millió darab gumibroncs termelésének elérése esetén a Hankook összesen 44 milliárd forint támogatásban részesül, melynek ellenében mindössze 1200 új hazai munkahely létesítését vállalta.

Az ásványi energiák támogatásának rendszerét több oldalról mutattuk be. Emiatt a fenti számok időnként átfednek egymással, és tartalmazznak a vagyongazdálkodás körébe tartozó elemeket is. Ennélfogva a szektor támogatásának reális mértéke a 650-850 milliárd forintos nagyságrendbe esik, és a GDP 2,4-3,2%-át teszi ki.

Kiszámoltunk egy másik variánst is, mely két tétel esetében tér el az előzőtől. A valorizáció elmaradása mellett számoltunk azzal is, hogy módosult az adószervezet, s így még tovább nőtt a rejtett támogatás. (Ezt a 2 és 2/a sorok adatainak különbözete adja.) Tovább bevontuk az elemzésbe a feketegazdaságot is. Ennek fő formája a magán-gépkocsihasználat hivatalosként történő elszámolása, mely önmagában akkora támogatást jelent (be nem fizetett adó formájában), mint az összes többi tétel (17. sor). Ennek megfelelően, a rejtett támogatások GDP-hez viszonyított aránya megkétszereződik: 5,3 és 5,6% közötti.

A vizsgált témában az elmúlt években változás történt, mely két eseményhez köthető. (1) A világpiacon olajárak a 2008 nyárvégi 150 dolláros csúcsponttól 2010-re felére csökkentek; tehát a világpiacon áron értékesített hazai kitermelésű szénhidrogének ára is hirtelen felugrott, majd leesett. (2) 2008 elejétől a hazai energiapiacra erőteljes liberalizálás kezdődött el, s ez megváltoztatta az addigi ár- és támogatási viszonyokat. Számításainkat a 2008-cal kezdődő négy évre végeztük el. A fenti körülmények miatt ez azt jelenti, hogy mind az alacsonyabb szénhidrogénárak, mind a versenyt fokozó liberalizálás következtében a 2008 utáni támogatások mértéke lényegesen kisebb, mint a korábbi években.

Meg kell említeni az energiacegek különadóját. Az energiaellátó cégek jövedelemadója csak átmeneti és részleges jellegű elvonás, melynek összege 2009-ben 18 milliárd Ft volt, az előirányzat pedig 2010-től 2012-ig évi 20 milliárd forint. Legújabb ismereteink szerint 2013-tól más rendszerben történik az adózásuk.

Az energiatámogatások nemzetközi vizsgálatakor gyakran felmerülő szempont a *foglalkoztatás és versenyképesség* védelme. Magyarország esetében ezek nem játszanak különösebb szerepet. A támogatás megvonása csak az alacsony hatékonyságú vértési erőműnél okozna foglalkoztatási gondot. A támogatások pedig nem versenyképesség-növelő, alacsonyabb energia-árban jelentkeznek, hanem magasabb profitban, s így elsősorban a külföldi befektetők érdekeit szolgálják.

Elemzésünk számtalan példán keresztül bizonyítja, hogy a fosszilis energiák hazai termelése és elosztása óriási mértékű, közgazdaságilag indokolatlan, többnyire rejtett, környezetkárosító támogatásban részesül. A jelenségnek azonban van egy másik dimenziója is: különösen visszatetszők a külföldi befektetőknek nyújtott bőkezű támogatások egy olyan helyzetben, amikor a kormány szigorú megszorító költségvetési politikát folytat, s rászoruló társadalmi rétegektől, közszolgáltatásoktól, az oktatástól, egészségügytől, önkormányzatoktól von el hasonló nagyságú összegeket. Amikor egyes közgazdászok a külföldi érdekeltségek által működtetett pénzszivattyúról beszélnek, az itt leírt jelenségekre kell gondolnunk. A háttérben olyan „komprádor” kormányok álltak, amelyek abban a hitben éltek, hogy fő feladatuk a külföldi tőke kiszolgálása és kegyeinek keresése, s szem elől tévesztették a nemzeti gazdaság helyzetét és érdekeit.

Irodalom és források

European business – Facts and figures

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/publications/facts_figures

Európai Bizottság Energetikai Főigazgatóságának honlapja,

http://ec.europa.eu/energy/index_en.htm

EUROSTAT: Statistics in focus 72/2009. Industry, trade and services.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-072/EN/KS-SF-09-072-EN.PDF

A Hankook rácalmási beruházásának „Környezetvédelmi hatástanulmánya”, 2006

Keppler, Jan: Public goods, infrastructure, externalities and subsidies. (Subsidies and Environment. Exploring the Linkages. OECD, Paris, 1996.)

Kiss Károly (szerk.): Tiltandó támogatások. Környezetileg káros támogatások a magyar gazdaságban. 2006, L'Harmattan.

<http://levego.hu/sites/default/files/kiadvanyok/tiltandotamogatas.pdf>

Kiss Károly: Zöld gazdaságpolitika, 2009.

http://korny.uni-corvinus.hu/szakiranyos/zgp/zold_gazdpol-2009.pdf

KSH-kiadványok: KSH Jelenti 2009/7, Időszaki információk; Ipar 2005. év (CD lemezen); KSH külkereskedelmi termékforgalom adatrendszere; egyéb KSH kiadványok.

CO2 kvóták. www.kvvm.hu

Magyar Energia Hivatal (MEH), évi statisztikai adatok, 2005., 2006, 2007 és 2008. évi évkönyvek.

Pénzügyminisztérium: zárszámadási törvényjavaslatok és a költségvetési törvényjavaslatok, költségvetési zárszámadások, bányajáradék elszámolások.

Taxation trends in the European Union, DG TAXUD 92/2009, 22 June 2009. Az Európai Bizottság által kiadott tanulmány.